

Turvaperhe – Kotoutumisen kummit

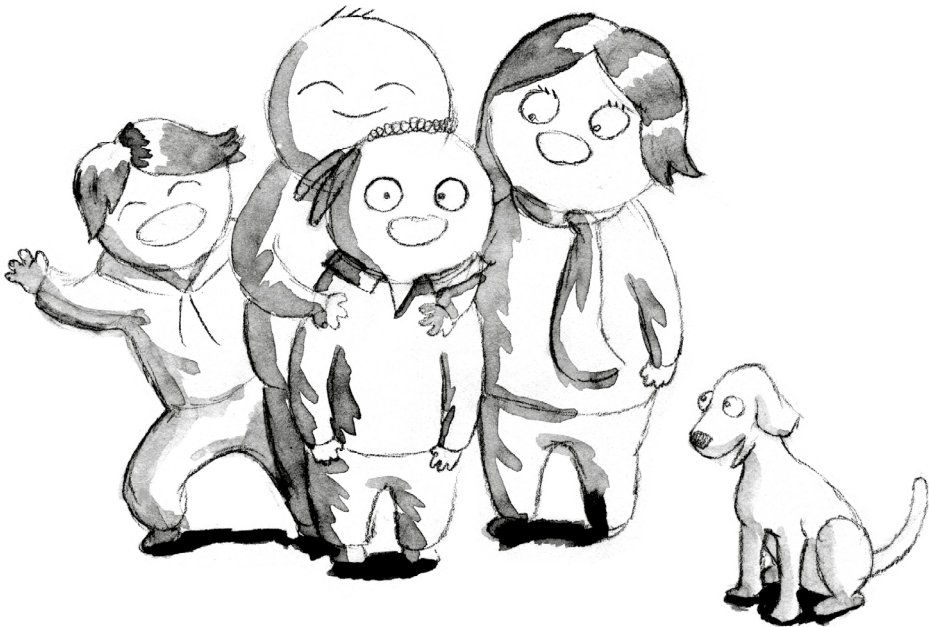
Vapaaehtoisuuteen perustuvan
kummiperhetoiminnan malli
ja vaikutukset

JENNI LABARTHE &
OLAVI KARVONEN

Sisällys

Lukijalle	4
Yksin tulleet nuoret turvapaikanhakijat.....	5
Turvaperheen kummitoiminta vapaaehtoistoimintana.....	6
Turvaperheen kummitoiminnan malli vaiheittain.....	8
1. Valmisteluvaihe: luottamuksen rakentaminen	9
1.1 Yhteistyö asumisyksikön kanssa	9
1.2 Vapaaehtoistehävän määrittely	12
1.3 Kummitoiminnan arvot ja eri osapuolten roolit ja velvollisuudet.....	13
1.4 Vapaaehtoisen perehdytys	15
1.5 Turvallisuus.....	16

Kirjoittajat:

Jenni Labarthe ja Olavi Karvonen

Kustannustoimitus:

Katja Tiilikka / Viestintätoimisto Kielikuvitus Oy

Taitto, kansi ja kuvitus:

Jenna Salminen / Muotoilutoimisto Polku Oy

Mustavalkokuvitukset:

Mikko Sinervo

Julkaisija:

EJY ry

Paino:

Niini & Co Oy

2. Käynnistämisvaihe: vapaaehtoinen ja nuori mukaan toimintaan	18
2.1 Toiminnan markkinointi ja vapaaehtoisten rekrytointi	18
2.2 Vapaaehtoisen ja nuoren polku toiminnassa.....	20
3. Toimintavaihe: kummissuhteen tukeminen	22
3.1 Yhteydenpito vapaaehtoisin	23
3.2 Tuki ja virkistys.....	24
3.3 Kummissuhteen jatkosta sopiminen.....	25
4. Arviointivaihe: kummitoiminnan vaikutusten tarkastelu.....	26
4.1 Seuranta ja tilastointi	26
4.2 Loppuarvioinnin toteutus	27
4.2.1 Kyselyt.....	27
4.2.2 Haastattelut	27
4.3 Loppuarvioinnin tulokset	27
4.3.1 Kummitoiminnan hyödyt nuorelle.....	27
4.3.1.1 Yksinäisyyden lieventyminen, kotoutuminen ja yhteiskuntaan kiinnittyminen	27
4.3.1.2 Nuoren itsetunnon, omaehtoisuuden ja toimintavalmiuksien vahvistuminen.....	30
4.3.1.3 Suomen kielen vahvistuminen ja sosiaalisten suhteiden muodostuminen.....	31
4.3.2 Kummitoiminnan merkitys vapaaehtoisille.....	31
4.3.2.1 Kummeille tarjotun tuen vaikutukset.....	33
4.3.4 Kummitoiminnan vaikutukset laajemmassa yhteistyökentässä	33
4.3.4.1 Nuorten parissa toimivien ammattilaisten työn tukeminen	33
4.3.4.2 Vaikutukset kaupungin ja järjestöjen väliseen yhteistyöhön	34
5. Kummitoiminnan jatkotarpeiden kartoitus.....	36
5.1 Tarpeet kummien näkökulmasta	36
5.2 Tarpeet nuorten näkökulmasta.....	37
5.3 Tarpeet yhteistyökumppaneiden näkökulmasta	37
Lopuksi	38
Lähteet.....	39
Liitteet	39

Lukijalle

Tämä toimintamalli pohjautuu EJY ry:n hallinnoimaan Turvaperhe-hankkeeseen, joka toimi vuosina 2017–2020. Turvaperhe-hankkeen toimintamalli kehitettiin Espoon maahanmuuttajapalveluiden alaisuudessa toimivien alaikäisyksiköiden kanssa. Hankkeessa etsittiin vapaaehtoisia espoolaisia perheitä sekä henkilöitä toimimaan kummeina yksin maahan tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille. Hanketta rahoitettiin sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEAn avustuksella.

Tarve kummitoiminnalle lisääntyi erityisesti vuoden 2015 aikana, jolloin Suomeen saapui ennätysmäärä turvapaikanhakijoita ja heidän joukossaan yksin matkaavia alaikäisiä. Vapaaehtoisten kummien avulla haluttiin antaa näille lapsille ja nuorille mahdollisuus kokemuksiin turvallisesta, välittävästä ja tavallisesta perhearjesta asumisyksiköiden ulkopuolella. Samalla nuoret saivat kontakteja kantaväestöön ja pääsivät kurkistamaan sisälle suomalaiseen arkielämään ja kulttuuriin.

Tässä raportissa kuvatussa Turvaperhe-hankkeen vapaaehtoistoiminnasta käytetään nimitystä ”kummitoiminta”. Kummitoimintaa voidaan kutsua myös tukikummiudeksi tai turvaperhe-, kummiperhe-, tukikummi- tai tukiperheteroiminnaksi. Kummitoiminta-nimellä halutaan korostaa, että vapaaehtoisena voivat toimia sekä yksittäiset henkilöt että perheet. Vaikka nimityksiä on monia, liittyvät toimintojen sisällölliset erot järjestöjen painotuksiin, prosesseihin ja käytänteisiin. Itse toiminta on kuitenkin loppujen lopuksi samaa: nuori tapaa

vapaaehtoista henkilöä tai perhettä ja tekee tämän kanssa mukavia, arkisia asioita.

Tämä julkaisu kuvaa EJY ry:ssä kehitetyn vapaaehtoisuuteen perustuvan kummitoiminnan mallia, jossa toimintaa koordinoiva taho on yhdistys ja toiminnan kohderyhmänä ovat yksin maahan tulleet lapset ja nuoret. Sisältö on jaettu viiteen eri osioon, joista kolme ensimmäistä keskittyvät toimintamallin suunnittelun, käynnistämisen ja ylläpidon kuvaamiseen koordinoivan tahon näkökulmasta. Ensimmäisessä luvussa esitellään kummitoiminnan valmisteluvaihe, jonka keskeiset toimenpiteet keskittyivät luottamuksen rakentamiseen eri yhteistyötahojen kanssa. Toisessa luvussa kuvataan toiminnan käynnistäminen eli nuorten ja kummien rekrytoiminen mukaan toimintaan ja varsinainen kummissuhteen osapuolten yhdistäminen. Kolmas luku kuvaa toimintavaiheessa toteutettuja kummissuhteen ylläpitämiseen ja tukemiseen tähtäviä toimenpiteitä yhdistämisprosessin jälkeen. Kahdessa viimeisessä luvussa perehdytään mallin tuloksiin ja vaikutuksiin sekä arvioinnissa esiin nousseisiin kehitysehdotuksiin. Neljännessä luvussa tarkastellaan Turvaperheen toiminnan seurannan ja loppuarvioinnin tuloksia nuorten, vapaaehtoisten ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta. Viidennessä luvussa pohditaan hankkeesta opittuja, loppuarvioinnin palautteisiin pohjautuvia toimintamallin kehittämiskohteita. Raportin loppuun on liitetty hankkeessa käytetyt dokumenttipohjamallit. Näin ollen kansalaisjärjestöt tai nuorten asumisyksiköt voivat ottaa mallin käyttöönsä.

Yksin tulleet nuoret turvapaikanhakijat

Vuonna 2015 Suomeen saapui yli 3 000 alaikäistä turvapaikanhakijaa, joista yli 300 tuli Espooseen. Heistä suurin osa oli lähtöisin Afganistanista, Irakista ja Somaliasta. Ilman huoltajaa saapuvalla alaikäisellä turvapaikanhakijalla tarkoitetaan yleisesti henkilöä, joka kertoo olevansa alle 18-vuotias ja joka saapuu maahan turvapaikkaa hakeakseen joko yksin tai sellaisen henkilön seurassa, joka ei ole hänen vanhempansa tai huoltajansa. Alaikäisenä Suomeen saapuneet nuoret sijoitetaan alaikäisyksiköihin eli ryhmä- tai perheryhmäkoteihin tai tukiasumisyksiköihin. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat usein eristyksissä asumisyksiköiden maantieteellisen sijainnin takia, eivätkä he juuri kommunikoi ympäröivän yhteisön kanssa. Heidän sosiaalinen elämänsä rajoittuu herkästi asumisyksiköiden työntekijöihin sekä muihin turvapaikanhakijoihin.

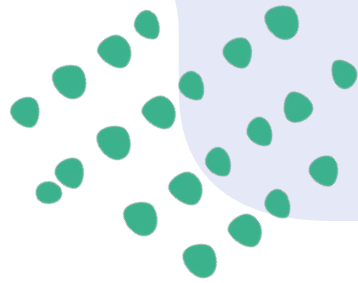
Yksin Suomeen tulneiden lasten kotoutumista vaikeuttavat huoli kotimaassa olevista perheenjäsenistä, pakomatalla koetut traumaattiset kokemukset sekä epävarmuus tulevaisuudesta (Björklund 2015, 41). Psykkinen pahoinvointi ja stressi hidastavat kotoutumista, kielen oppimista ja sosiaalisten suhteiden muodostamista (Castaneda ym. 2018). Keskeisin merkitys turvapaikanhakijalasten kotoutumiselle ja hyvinvoinnille on turvallisuudella, kuuluvuuden tunteella ja onnistumisen kokemuksilla (Mikkonen 2011, 81–82). Tukiperhetoimintaa tarjoamalla voidaan vähentää nuorten kokemaa stressiä ja lisätä heidän turvallisuuden tunnetaan tarjoamalla pysyviä ja luotettavia perheenomaisia aikuiskontakteja.

EJY ry:n kummiperhetoiminta yksin tulneiden nuorten parissa juontaa juurensa kansalaisuustoiminnan kentällä nousseista ilmiöistä ja tarpeista. Vuodesta 2015 alkaen EJY ry:ssä oli tehty alaikäisten turvapaikanhakijoiden parissa tehtävän vapaaehtoistoiminnan kehittämistyötä. Nuorten turvapaikanhakijoi-

den auttamiseksi oli syntynyt itseorganisoitunutta kansalaistoimintaa, joka järjestyi aluksi Facebook-ryhmän (EATT = Espoon alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukiryhmä) kautta toteuttamaan turvapaikanhakijoiden vajejakelua ja heille suunnattua kotoutumista tukevaa toimintaa. Alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukemiseksi oli myös löytynyt aktiivisia kansalaisia, jotka toimivat itsenäisesti tukihenkilön roolissa yksintulleille nuorille. Toimintaympäristöstä nousi tarve koordinoivalle taholle, joka toisi tuen ja selkeät raamit monimuotoiselle auttamistoiminnalle. Itsenäisiltä kummeilta puuttui myös koordinoivan tahon kannatteleva tuki haastavaan vapaaehtoisrooliinsa nuorten tukihenkilöinä.

Kummiperhetoimintaa lähdettiin pilotoimaan aktiivisten kansalaistoimijoiden muodostaman EATT-vapaaehtoisryhmän ja Espoon ryhmäkodin kanssa. Toimintaympäristön tarpeen kasvaessa toimintaan haettiin hankerahoitusta, jolla mahdollistettiin toiminnan kehittäminen ja koordinoituvien vahvojen rakenteiden luominen.

Turvaperhe-hankkeen ytimessä oli tarve luoda uudenlainen kotouttamisen malli nuorille yksin Suomeen tuleville alaikäisille turvapaikanhakijoille. Yksintulleet turvapaikanhakijat tarvitsevat yksilöllisempää ja henkilökohtaisempaa tukea. Turvaperhetoiminnan ajatuksena oli myös tarjota perhettä vastaavan tukimuodon kautta kokonaisvaltaisempaa ja vahvempaa tukea, joka antaisi nuorelle mahdollisuuden päästä osaksi yhteisöä ja kokea kuuluvuuden tunnetta.

Turvaperheen kummitoiminta vapaaehtoistoimintana

Turvaperhe-mallissa kummitoiminnalla tarkoitetaan vapaaehtoistoimintaa, jossa yksittäinen henkilö tai perhe ryhtyy yksin maahan tulleen nuoren kummiksi tai kummiperheeksi. Kummit kutsuvat nuoria kotiinsa ja puuhailevat mukavia, arkisia asioita yhdessä. Tärkeintä on yhdessä oleminen, ja keskiössä on läsnäololla tukeminen. Kummiksi sopivat kaikenlaiset henkilöt ja perheet, kunhan he sitoutuvat toiminnan arvoihin, periaatteisiin ja sääntöihin. Olennaista on, että nuorella on tervetullut olo ja hänelle pystytään tarjoamaan kiireetöntä yhdessäoloa perheessä. Vapaaehtoinen ja nuori päättävät yhdessä tapaamisten määrän ja tiheyden. Hankkeessa perheet olivat lisäksi nuoriin yhteydessä pikaviestimien sekä sosiaalisen median kautta kysellen kuulumisia tapaamisten välissä.

Kummitoiminta on tärkeää nuorten hyvinvoinnin kannalta, koska se vähentää nuorten kokemaa yksinäisyyttä ja koti-ikävää, edistää kotoutumista sekä vahvistaa nuorten suomen kielen taitoa. Perheiden kautta nuorella on hyvä mahdollisuus tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja saada uusia ystäviä ja turvallisia aikuisia ympärilleen. Kummitoiminta täydentää myös nuorten parissa toimivien ohjaajien tehtäviä luomalla turvallista verkostoa nuoren ympärille.

Vapaaehtoistyön näkökulmasta kummitoiminta on ystävävälitys- ja tukitoimintaa. Kyseessä on ennalta suunniteltu vapaaehtoistehtävä, jossa roolit, vastuut ja velvollisuudet sekä tehtävänkuva on mietitty valmiiksi. Vapaaehtoiset käyvät koulutuksen ja saavat tarvittaessa tukea kummisuhteen ylläpitämisessä. Vapaaehtoiseksi kummiksi lähtemiseen on monia syitä. Tavallisimpia ovat halu auttaa ja tukea nuorta. Monet kummiperheiden vanhemmista ovat kertoneet, että

he ovat halunneet opettaa omille lapsilleen kulttuurien moninaisuutta ja avartaa heidän maailmankuvaansa. Turvaperheen mallissa vapaaehtoistoiminnan sopimus kirjoitetaan ensin vuodeksi. Kummisuhteen jatkuessa vuoden jälkeen alaikäisen nuoren kohdalla sopimus uusitaan. Täysi-ikäistynyt nuori ja kummi voivat jatkaa kummisuhdetta ystävyys- ja tukisuhteena omien toiveidensa mukaisesti. Tavoitteena onkin, että kummisuhteesta muodostuu pitkäaikainen, molempia osapuolia rikastuttava ihmissuhde.

Kummitoiminta organisoituna vapaaehtoistoiminnan muotona eroaa vapaana kansalaistoimintana tehdystä toiminnasta erityisesti siinä, että organisoitu toiminta on rajatumpaa ja hallitumpaa. Rajaaminen ja koordinointi tukevat vapaaehtoisen jaksamista. Turvaperhe-hankkeessa tuettiin vapaaehtois-sopimuksen tehneiden kummiperheiden lisäksi kuitenkin myös neljännen sektorin kansalaistoimijoita, jotka olivat tutustuneet kohderyhmän nuoriin ja ryhtyneet tukemaan heitä. Hankkeessa toteutettiin opinnäytetyö itsenäisten kummien toiminnan motiivien ja tukitarpeiden perusteellisemmaksi selvittämiseksi. Nämä neljännen sektorin kummit ovat erittäin sitoutuneita ja motivoituneita toimintaansa. Heillä on usein valtavasti tietoa nuoren taustoista sekä nuorella meneillään olevista viranomaisprosesseista, kuten oleskelulupaprosessista. Heidän toimintansa on nuoren näkökulmasta erittäin vaikuttavaa ja merkityksellistä. Turvaperhe-hankkeessa pyrittiin vahvistamaan vapaina kansalaistoimijoina toimivien kummien voimavaroja tarjoamalla työnohjauksellisia vertaistapaamisia. Heillä oli myös mahdollisuus osallistua hankkeen järjestämiin koulutuksiin, virkistystapahtumiin ja teemailtoihin.

Hankkeen tavoitteet:

1. Nuorten (12–21-vuotiaiden) turvapaikanhakijoiden yksinäisyys vähentyy, kotoutuminen on vahvistunut ja nuoret ovat löytäneet kiinnittymisen kohteen suomalaisesta yhteiskunnasta.

2. Nuoren itsetunto ja omaehtoisuus on lisääntynyt turvallisten ja kodinomaisten aikuiskontaktien myötä. Nuorella on paremmat valmiudet toimia ja pitää omaehtoisesti huolta itsestään sekä velvollisuuksistaan itsetunnon ja hyvinvoinnin kasvamisen myötä.

3. Nuori on löytänyt mielekkään sosiaalisen verkoston omien ikätovereiden parissa. Nuorelle tarjoutuu mahdollisuus muodostaa uusia ystävyys-suhteita.

4. Suomen kielen taito on vahvistunut. Toiminnan kaikissa muodoissa huomioidaan toiminnallinen suomen kielen käyttö, ja nuorta tuetaan käyttämään suomen kieltä muissakin yhteyksissä.

5. Auttamishaluisille espoolaisille tarjotaan mielekästä toimintaa ja tukea. Suvaitsevuus lisääntyy vapaaehtoisten välittämän tiedon ja hanketiedotuksen kautta.

Kummitoiminta lyhyesti

Mistä toiminnassa on kyse?

- Kummitoiminta on vapaaehtoistoimintaa, jossa yksittäinen henkilö tai perhe on päättänyt ryhtyä yksin maahan tulleen nuoren vapaaehtoiseksi kummiksi.
- Nuoret vierailevat kumminsa luona n. 1–3 kertaa kuukaudessa ja puuhailevat kivoja, arkisia juttuja yhdessä.
- Kun kyseessä on alaikäinen nuori, tapaamiset sovitaan nuoren ohjaajan, kummin ja nuoren kesken. Täysi-ikäisten nuorten kanssa kummit ja nuoret voivat sopia tapaamisista keskenään.

Mikä kummi oikein on?

- Yksittäinen henkilö tai vapaaehtoinen, joka on käynyt kummitoiminnan vapaaehtoiskoulutuksen.
- Turvallinen aikuinen, joka haluaa tukea nuorta maahanmuuttajaa omalla läsnäolollaan.
- Kummit eivät ole viranomaisia, ammattilaisia, sijaisperheitä, palkattuja, vastuussa kasvatuksesta tai viranomaisasioista.

Keitä kummitoiminnalla tuettavat nuoret ovat?

- Yksin ilman huoltajaa maahan saapuneita turvapaikanhakijoita.
- Alaikäiset asuvat valvotuissa alaikäisyksiköissä. Täysi-ikäistyttyään he muuttavat omaan kotiinsa tai joissain tapauksissa vastaanottokeskuksiin.
- Nuoren kanssa toimiva työntekijä on arvioinut toiminnan soveltuvan nuorelle ja tukevan häntä.

Mitä kummilta toivotaan?

- Aikaa säännöllisiin tapaamisiin nuoren kanssa. Nuoria tuetaan läsnäololla.
- Halua auttaa ja ideoita yhteiseen tekemiseen.
- Sitoutumista toimintaan vähintään vuodeksi.

Mitä kummitoiminnasta saa?

- Uuden, läheisen ”perheenjäsenen”.
- Valmennuksen tehtävään, työnohjausta tarvittaessa.
- Merkityksellistä ja palkitsevaa yhdessä tekemistä.

Turvaperheen kummitoiminnan malli vaiheittain

- 1. Valmisteluvaihe:**
luottamuksen rakentaminen
- 2. Käynnistämisvaihe:**
vapaaehtoinen ja nuori mukaan toimintaan
- 3. Toimintavaihe:**
kummissuhteen tukeminen
- 4. Arviointivaihe:**
kummitoiminnan vaikutusten tarkastelu
- 5. Kummitoiminnan jatkotarpeiden kartoitus**

1.

Valmisteluvaihe: luottamuksen rakentaminen

Turvaperheen kummitoimintamallin ytimessä on vahva yhteistyö eri kunta- ja järjestötahojen välillä. Hankkeessa tehtiin yhteistyötä niin asumisyksiköiden, Espoon maahanmuuttajapalveluiden kuin muiden pääkaupunkiseudulla tukiyntävä- ja kummitoimintaa tarjoavien järjestöjenkin kanssa. Hankkeen yhteistyötahoja järjestösektorilla olivat SOS-Lapsikylä ry, Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry, Helsingin Diakonissalaitos, Suomen Punainen Risti, Pelastakaa Lapset ry, Vantaan Nicehearts ry sekä Yhteiset Lapsemme ry. Nuorten toimintaan ohjaamisen lisäksi yhteistyötä tehtiin hankkeen markkinoinnin ja viestinnän toteuttamisessa sekä yhteisten koulutusten ja tapahtumien järjestämisessä.

Valmisteluvaiheessa luotiin kummitoiminnan toimintaedellytykset ja rakenteet yhteistyössä sidosryhmien kanssa ennen vapaaehtoisen ja nuoren astumista mukaan toimintaan. Rakenteissa huomioitiin lainsäädännölliset tekijät, toiminnan luonne ja sekä koordinoivan organisaation että yhteistyökumppanien arvot, toiveet ja tavoitteet.

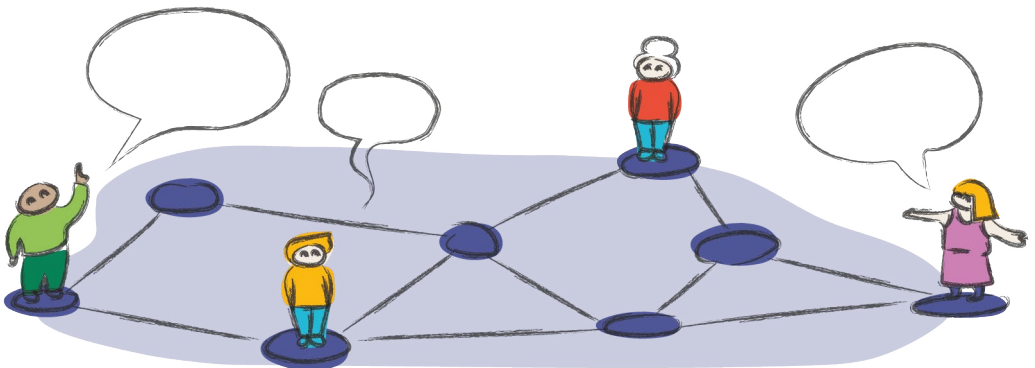
Ennen toiminnan käynnistämistä luottamusta rakennettiin mukana olevien eri organisaatioiden sitouttamiseksi kummitoiminnan kehittämiseen. Hankkeessa havaittiin olen-

naisesti muodostaa yhteinen kuva toiminnan tarpeesta ja toteutusmallista ja saada toimijat yhteisymmärrykseen siitä, mitä ollaan tekemässä. Toiminnan tuli vastata olemassa olevaan tarpeeseen myös yhteistyötahojen näkökulmasta. Luottamuksen rakentamisen palikat muodostuivat yhteistyöstä asumisyksiköiden kanssa, vapaaehtoistehtävän määrittelystä, yhteisen arvopohjan ja eri osapuolten roolien ja velvollisuuksien selkiyttämisestä, turvallisuutta luovista rakenteista sekä vapaaehtoisen perehdytyksestä tehtävään.

1.1 Yhteistyö asumisyksikön kanssa

Nuoren ollessa alaikäinen hän asuu alaikäisyksikössä eli ryhmä- tai perheryhmäkodissa tai tukiasumisyksikössä. Asumisyksiköiden henkilökunta on monin tavoin vastuussa nuoresta, ja henkilökunnan jäsenten on oltava tietoisia nuoren tapaamisista. Kasvatuksen ja hyvinvoinnin lisäksi henkilökunnan vastuulla on mm. varmistaa, että nuori osallistuu hänen turvapaikkaprosessiinsa liittyviin tapaamisiin.

Kummitoiminnan ytimessä onkin hyvä yhteistyö ja vuorovaikutus nuorten asumisyksikön

kanssa. Kummitoimintaa koordinoivan tahon on tärkeää ymmärtää asumisyksikön arkea, todellisuutta ja tilannetta, sillä se lisää luottamusta ja sitoutumista ja helpottaa kaikkien toiminnan osapuolten tehtäviä. Hyvä keskusteluyhteys ja molemminpuolinen luottamus helpottavat myös mahdollisten haasteellisten tilanteiden selvittämistä.

Turvaperhe-hankkeessa yhteistyö asumisyksiköiden kanssa käynnistyi, kun SOS-Lapsikylän kanssa toimeenpantiin kummiperhetoiminnan pilottimalli yhteistyössä Espoon kaupungin Maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Pilottimallin kehittämistyön osallistava toimintatapa tuki yhteistyökumppaneiden sitoutumista toiminnan käynnistämiseen. Myöhemmin muut kutsutut tahot tulivat mukaan hankkeeseen. SOS-Lapsikylän esimerkki innosti muita järjestöjä yhteistyöhön nuorten välittämiseksi kummitoimintaan.

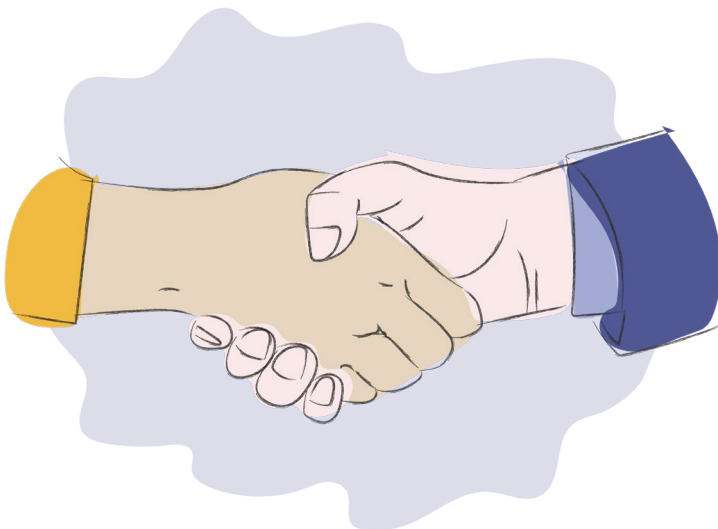
Hankkeessa pyrittiin vahvistamaan yhteistä näkemystä siitä, että kummitoiminta on ohjaajien työtä täydentävää toimintaa, ei sitä korvaavaa. Kummit voivat tukea nuoria vapaa-ajan aktiviteeteissa sekä kotoutumisessa tavoilla, jotka eivät kuulu työntekijöi-

den toimenkuviin. Kummeilla on myös aikaa keskittyä yhteen nuoreen useita tunteja ja jopa päiviä kerrallaan, mikä kiireisessä ohjaajantyössä ei aina ole mahdollista. Asumisyksikön henkilökunnan kanssa keskusteltiin toiminnalle asetettavista tavoitteista ja pelisäännöistä, ja heidän kanssaan sovittiin myös laajemmin rakenteista, joiden pohjalle kummitoiminta luodaan.

Hankkeen kokemusten perusteella yhteistyön käynnistämisen voi hahmottaa useampivaiheisena, avoimeen vuorovaikutukseen rakentuvana prosessina.

Asumisyksikön kanssa sovittavat asiat:

- eri toimijoiden roolit, vastuut ja velvollisuudet
- käytettävät resurssit
- vapaaehtoisuuden raamit
- asumisyksikön vastuuhenkilö
- kotivierailu- ja rikosrekisterikäytännöt

Kummitoiminnan käynnistämisen prosessin malli nuorten asumisyksikössä

- 1 Yhteydenotto yksikköön
- 2 Kummitoiminnan esittely nuorten asumisyksikön johtajalle sekä vastaavalle ohjaajalle
- 3 Asumisyksikön muun henkilökunnan sitouttaminen
- 4 Tavoitteiden, toimintamallien ja pelisääntöjen sopiminen
- 5 Sopimuksen tekeminen toiminnan käynnistämisestä
- 6 Toiminta- ja viestintäsuunnitelmien laatiminen
- 7 Toiminnan pilotointi
- 8 Arviointi ja päätös toiminnan laajemmasta käynnistämisestä

1.2 Vapaaehtoistehtävän määrittely

Valmiiksi paketoitussa vapaaehtois-tehtävässä vapaaehtoisen tehtäväkuva määritettiin ennakkoon. Alla on kuvaus Turvaperheen kummitoiminnan tehtäväkuvauksesta.

Tehtäväkuvaus

Kummitoiminnassa koulutetaan ja perehdytetään joko yksittäisiä henkilöitä, pariskuntia tai perheitä toimimaan vapaaehtoisena kummina nuorelle, joka on saapunut Suomeen yksin ilman huoltajaa. Nuoret vierailevat kummien kotona ja puuhailevat kivoja, arkisia asioita yhdessä kummien kanssa. Nuoret ovat iältään 12–21-vuotiaita. Alaikäiset nuoret asuvat alaikäisyksiköissä ja täysi-ikäistytyään omassa asunnossaan.

Kummius on ihan tavallista yhteistä tekemistä, jossa koko perhe voi olla mukana. Kummien kautta nuoret pääsevät kokemaan turvallista ja tavallista arkea ja elämää.

Koulutuksen lisäksi kummeja tuetaan tehtävässään keskustelun ja työnohjauksen, kuukausikirjeen, jatkokoulutusten sekä kaksi kertaa vuodessa järjestettävän virkistystoiminnan kautta.

Toiminta on tärkeää, koska kummiperheiden avulla vähennetään nuorten kokemaa yksinäisyyttä ja koti-ikävää. Samalla edistetään kotoutumista: nuoren suomen kielen taito vahvistuu, ja tärkeät kontaktit kantaväestöön lisääntyvät.

Sitoutuminen tehtävään: 1 vuosi

Ajankäyttö: 1–3 tapaamista kuukaudessa,
1–3 h / tapaamiskerta

Koulutus: Kyllä

Perehdytys: Kyllä

1.3 Kummitoiminnan arvot ja eri osapuolten roolit ja velvollisuudet

Kummitoiminta sijoittuu lähelle nuorten parissa toimivien ohjaajien työn rajapintaa, minkä vuoksi Turvaperheen valmisteluvaiheessa kiinnitettiin erityistä huomiota eri toimijoiden vastuualueisiin, velvollisuuksiin ja rooleihin. Nämä rakentuivat yhteiselle arvopohjalle, joka muodostui viidestä toimintaa ohjaavasta arvosta: arvostus, avoimuus, turvallisuus, osallisuus ja toiminnan ilo.

Turvallisen ja iloisen toiminnan palikat Turvaperhe-toiminnassa

Arvostus

Kohdellaan toimintaan osallistuvia tasa-arvoisesti, oikeudenmukaisesti ja erilaisuutta kunnioittaen.

Avoimuus

Viestitään aktiivisesti toiminnasta kaikille osapuolille samalla tavalla ja pyritään rakentamaan läpinäkyvyyden kulttuuria.

Turvallisuus

Vastuut ja roolit ovat selkeät eri osapuolten välillä. Kaikki osallistujat voivat luottaa siihen, että saavat tarvittavan tuen toimintaansa.

Osallisuus

Annetaan kaikille aito mahdollisuus osallistua toiminnan arviointiin ja kehittämiseen ja sitä kautta luoda omistajuutta ja yhteisöllisyyttä.

Toiminnan ilo

Mahdollistetaan osallistujille tavoitteellista, merkityksellisyttä ja hyvinvointia tukevaa tekemistä.

Hankkeessa toimi viisi eri taho: nuoret, vapaaehtoiset, asumisyksiköt, toimintaa koordinoiva taho (EJY) ja verkostoyhteistyökumppanit. Asumisyksiköiden ja Espoon Maahanmuuttajapalveluiden kanssa yhteisesti sovittujen roolien, vastuiden ja velvollisuuksien kautta pyrittiin ehkäisemään ristiriitailanteita sekä luomaan varmuutta ja luottamusta osapuolten välille.

Vapaaehtoinen voi hyvin, kun toiminnan arvot ja osapuolten vastuualueet ovat helposti ymmärrettäviä. Myös viranomaistyöntekijän

on helpompi arvostaa vapaaehtoisen toimintaa, kun toimijoiden rooleista on yhteisymmärrys toisiaan täydentävinä nuoren tukimuotoina. Turvaperheen koordinaattorin olennaisin tehtävä kummitoiminnan mahdollistamisessa oli tukea ja tarvittaessa muistuttaa osapuolia pysymään näissä asetetuissa rajoissa.

Kummitoiminnan roolit ja vastuut kirjattiin yhteistoimintasopimukseen, jonka kummi-perheen, asumisyksikön ja Turvaperhe-toiminnan edustajat allekirjoittivat (ks. liite 1).

Osapuolten roolit ja vastuut

Vapaaehtoinen

- On rinnalla kulkija yksikön kasvatustyön lisänä
- On tärkeä siksi, että hän ei ole työsuhteen takia nuoren kanssa tekemisissä
- Toimii tavallisen perheen roolimallina
- Ei korvaa ammattilaista – ei edellytetä opettajan, psykologin, sosiaalityöntekijän osaamista. Sen sijaan:
- Osoittaa sydäntä ja tahtoa tehdä yhteistyötä yksiköiden ja EJYn työntekijöiden kanssa
- Muistaa aina kääntyä EJYn työntekijän puoleen, jos kokee uupumista tehtävässään

Yksikön työntekijä

- Kertoo perheelle nuoren aikatauluista ja niistä käytännön asioista, jotka on hyvä huomioida
- Pitää perheen ajan tasalla seikoista, jotka vaikuttavat nuoren mahdollisuuksiin tulla tapaamisiin tai muuten osallistua toimintaan

- Tekee yhteistyötä vapaaehtoisen perheen kanssa avoimesti. Näin nuori huomaa, että häntä tukee yhteisö eikä yksittäiset ihmiset.
- On vastuussa nuoren kasvatuksellisesta työstä
- Hoitaa nuoren viranomaisasiat, kuten hakemukset Kelaan, lääkärikäynnit, asuntohakemukset jne.

Järjestön työntekijä

- Tarjoa aktiivisesti tukea ja virkistystä
- Kerää palautetta ja tietoa toiminnasta
- Varmistaa, että turvallisen ja iloisen toiminnan edellytykset täyttyvät
- Vastaa vapaaehtoisten perheiden valmentamisesta
- Selkeyttää rooleja
- Koordinoi toimintaa
- Kuuntelee kaikkien osapuolten huolia ja ottaa huomioon ehdotukset toiminnan kehittämiseksi
- Tukee vapaaehtoisen ja yksikön välistä yhteistyötä

Kummitoiminnan yhteisillä pelisäännöillä pyrittiin varmistamaan, että yhteistyöstä syntyy nuorelle parhaat mahdolliset edellytykset kotoutumiseen, että hänen elämänsä asumisyksikössä sujuu ongelmitta, ja ettei kummitoiminnan myötä synny eriarvoistumista asumisyksikön nuorten välillä. Toiminnan arvoja, pelisääntöjä ja eri tahojen rooleja käsiteltiin vapaaehtoisten perehdytyksessä.

1.4 Vapaaehtoisen perehdytys

Kaikki mukaan lähteneet kummit on tärkeää kouluttaa laadukkaasti toiminnan ja sujuvan yhteistyön takaamiseksi. Tuleva kummi on hyvä haastatella mahdollisimman pian koulutuksen jälkeen. Haastattelu on tilaisuus rakentaa luottamusta koordinaattorin ja vapaaehtoisen välille ja vastata mahdollisiin koulutuksessa heränneisiin kysymyksiin. Haastattelun myötä koordinaattori tutustuu myös paremmin vapaaehtoiseen ja pystyy näin ollen yhdistämään toisilleen sopivan kummin ja nuoren.

Turvaperheen vapaaehtoisille tarjotun koulutuksen tarkoituksena oli antaa heille valmiudet toimia kummina nuorelle ja lisätä osallistujien tietoutta ilman huoltajaa Suomeen saapuneiden nuorten elämästä. Koulutuksen

keskiössä olivat edellä mainitut toiminnan arvot, eri osapuolten roolit ja vastuut sekä arjen käytänteet. Myös vaitiolovelvollisuuteen sitoutuminen ja rikosrekisteriotteen hakeminen selvitettiin tässä yhteydessä. Turvaperhe-hankkeessa järjestetyt koulutukset tehtiin aina kasvokkain, ja kummit perehdyttiin asumisyksiköihin.

Turvaperhe-hankkeen koulutuksen sisältö

1. Toiminnan kuvaus
2. Taustatietolomakkeen täyttäminen
3. Tuettavan kohtaaminen
4. Yksin maahan tulleet nuoret ilmiönä ja lukuina
5. Toiminnan periaatteet
6. Toiminnan pelisäännöt
7. Toimijoiden roolit (vapaaehtoinen, työntekijä, nuori, muita toimijoita, esim. sosiaalityöntekijä)
8. Vaitiolovelvollisuus ja rikosrekisteriote
9. Perehtyminen yksikköön

1.5 Turvallisuus

Kummitoiminnan lähtökohtana on, että toiminta on laadukasta ja iloa tuottavaa kaikille osapuolille. Turvallinen toiminta rakentaa luottamusta eri osapuolten välille. Turvallisuutta luodaan arvojen ja pelisääntöjen lisäksi käytänteillä, joita lastensuojelulaki ja Maahanmuuttoviraston ohjeistukset velvoittavat huomioimaan kyseessä olevan nuorten kohderyhmän kohdalla. Turvaperhe-hankkeen turvallisuuden rakenteet luotiin yhteistoimintasopimuksen, taustatietomenettelyiden, vaitiolovelvollisuuden ja kummisuhdetta edeltävän kotikäynnin käytänteillä.

Yhteistoimintasopimus

Kummi, nuoren kanssa toimiva työntekijä sekä koordinaattori allekirjoittavat yhteistoimintasopimuksen. Sopimuksessa määritellään eri osapuolten vastuut, velvollisuudet ja roolit. Sopimus allekirjoitetaan joko kummin ja nuoren ensimmäisen tapaamisen yhteydessä tai viimeistään ennen yhdistämisen jälkeistä tapaamista. Allekirjoittaessaan sopimuksen kummi sitoutuu edellä mainittujen seikkojen lisäksi toiminnan arvoihin ja pelisääntöihin. Hän on myös oikeutettu koordinaattorin järjestämiin tukipalveluihin. Mikäli kyseessä on täysi-ikäinen nuori, ei nuoren kanssa toimivan työntekijän tarvitse allekirjoittaa sopimusta. Turvaperheen mallissa yhteistoimintasopimus kirjoitettiin vuodeksi kerrallaan. Nuoren täysi-ikäistyttyä sopimusta ei allekirjoitettu eri osapuolten kanssa uudestaan, mutta kummiperheillä oli mahdollisuus hyödyntää vapaaehtoisille tarjottua tukea hankkeen loppuun asti.

Turvaperheen yhteistoimintasopimuksen sisältö

1. Vapaaehtoistoiminnan palkattomuus
2. Vaitiolovelvollisuus
3. Toiminnan arvot
4. Eri osapuolten roolit, vastuut ja velvollisuudet

Vapaaehtoisten taustatiedot

Kummeista kerättiin tietoa Perheen taustatietolomakkeella (ks. liite 2). Taustatietolomakkeeseen kirjattiin yhteystietojen lisäksi, onko kyseessä yksittäinen henkilö vai esimerkiksi perhe, mitä kiinnostuksenkohteita ja harrastuksia kummeilla on, ja mitä he toivovat toiminnalta. Lisäksi kysyttiin mahdollisia rajoittavia tekijöitä.

Kumminuoren ennakkotiedot

Kumminuorista kerättiin tietoa Nuoren kyselylomakkeella (ks. liite 3). Taustatietolomake lähetettiin yhteistyökumppaneille, jotka välittivät nuoria toimintaan. Taustatietolomakkeessa kysyttiin muun muassa syitä, miksi nuori haluaa kummiperheen, minkälaisen kummiperheen hän haluaisi, ja milloin tapaamiset sopivat. Sekä kumminuorta että vapaaehtoisperhettä koskevalla taustatietolomakkeella kerättiin vain toiminnan järjestämisen kannalta olennaisia tietoja.

Vaitiolovelvollisuus

Kummiperhetoiminnassa vapaaehtoiset sitoutuivat vaitioloon. Vaitiolovelvollisuuteen sitoutuminen lisää luottamusta vapaaehtoisen ja nuoren välillä. Se viestittää arvostuksesta, välittämisestä ja huomioimisesta; kummin ja nuoren väliset keskustelut ovat niin tärkeitä, ettei niistä puhuta eteenpäin.

Kotikäynti vapaaehtoisen luona

Alaikäisyksiköiden toimintaa määrittää monelta osin lastensuojelulaki, joka velvoittaa, että paikka, jossa lapsi tai nuori yksin vierailee, on turvallinen. Tämä edellyttää käytännössä kotikäyntiä ennen kummissuhteen aloittamista. Turvaperheen vapaaehtoisten koulutuksen jälkeen alaikäisyksikön työntekijä suoritti kotikäynnin kummiaperheen luona.

Vakuutukset

Toiminnan organisoijalla ei ole lakisääteistä veloitetta ottaa vapaaehtoisille tapaturmavakuutusta, mutta käytännössä monet järjestäjät hankkivat sen. EJY oli vakuuttanut Turvaperheen vapaaehtoiset.

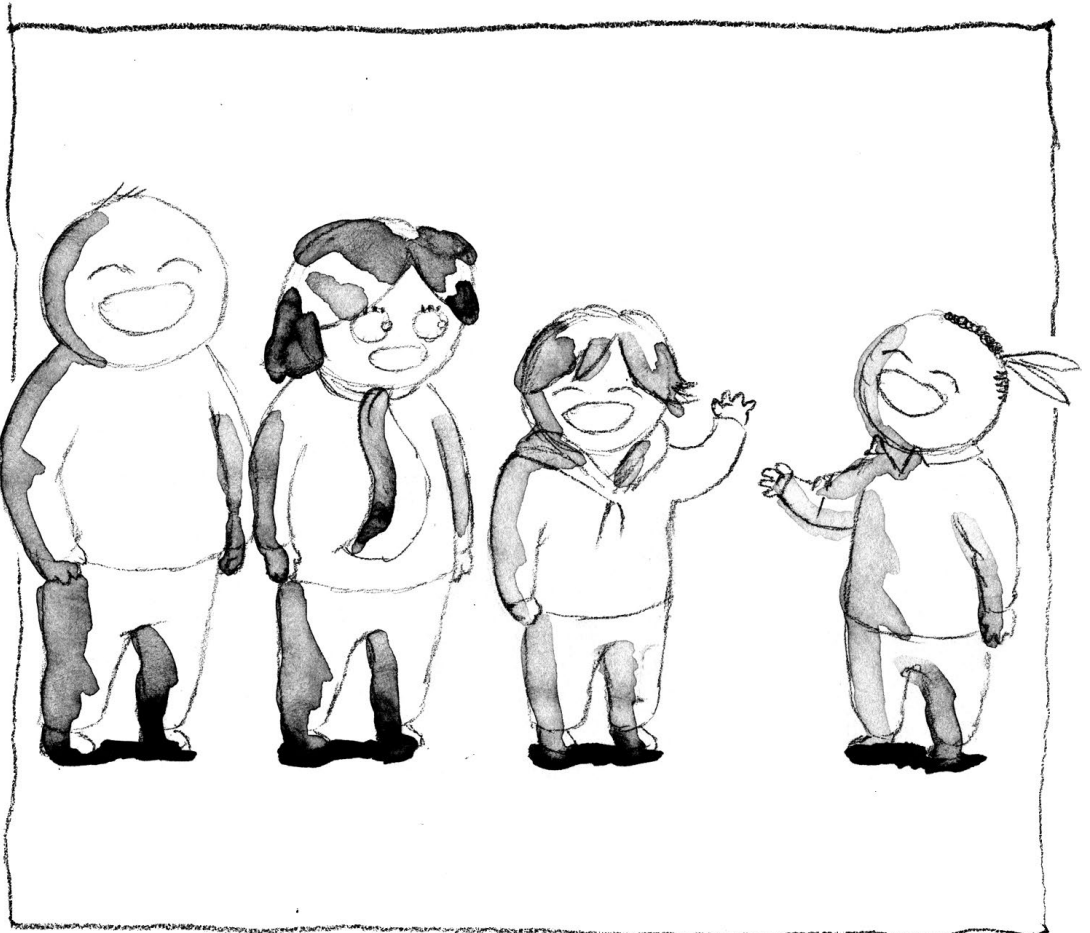
2.

Käynnistämisvaihe: vapaaehtoinen ja nuori mukaan toimintaan

2.1 Toiminnan markkinointi ja vapaaehtoisten rekrytointi

Turvaperhe-hankkeessa vapaaehtoiseksi pyrittiin saamaan ”harrastavia, espoolaisia perheitä, jotka ovat valmiita ottamaan yksin maahan saapuneen nuoren kotiinsa vierailulle”. Kummitoimintaan rekrytoitiin vapaaehtoisia toiminnasta tiedottamisen ja toiminnan

markkinoinnin keinoin. Rekrytointia pohdittaessa keskityttiin kohderyhmän rajaamiseen, käytettäviin tiedotuskanaviin ja rekrytoinnin tarpeeseen: kuinka moni nuori haluaa itselleen kummin? Viestinnän kärkiä markkinoinnissa olivat toiminnan tärkeys, mukaan lähtemisen helppous, muutos nuorissa ja kummeissa sekä positiivisen mielikuvan luominen nuorista.

TURVAPERHEEKSI?

NÄIN HOMMA ETENEE!

Perhe osallistuu Turvaperhevalmennukseen Tapiolassa ja saa perustietoa toiminnasta.

EJ:n koordinaattori ja yksiköiden työntekijät yhdistävät sopivan nuoren ja perheen.

1.

2.

EJ:n koordinaattori haastattelee kiinnostuneen perheen. He saavat kertoa perheen harrastuksista, kiinnostuksen kohteista ja toiveista. Asumisyksikön työntekijät haastattelevat Turvaperhettä tarvitsevat nuoret.

4.

Perhe ja nuori tapaavat ensimmäistä kertaa, yleensä yksikössä jossa nuori asuu.

Tapaamisen jälkeen molemmat saavat pohtia, jäiko kohtaamisesta positiivinen mieli. Jos kaikki meni hyvin, EJ:n koordinaattori, yksikön työntekijät ja perhe allekirjoittavat sopimuksen. Se sisältää toiminnan pelisäännöt, joihin perhe sitoutuu.

5.

6.

Turvaperheenä toimiminen alkaa. Perhe ja nuori tapaavat itsenäisesti, omien toiveidensa mukaan. Nuori voi olla mukana perheen tavallisessa arjessa ja menoissa. Tekeminen voi olla esim. ruoanlaittoa, retkiä, liikuntaa tai elokuvissa käymistä.

8.

Ensimmäisen vuoden lopuksi perhe, nuori, yksikön työntekijät sekä EJ:n koordinaattori arvioivat kokemusta yhdessä. Jos se on ollut kaikille positiivinen, matkaa voidaan jatkaa yhdessä.

7.

Perhe voi osallistua lisävalmennuksiin ja työhajaukseen. Turvaperheet ja nuoret tapaavat muita perheitä ja nuoria myös yhteisissä, ohjelmallisissa tapaamisissa.

Kuva 1.

Turvaperheen vapaaehtoisen polku (markkinointimateriaali)

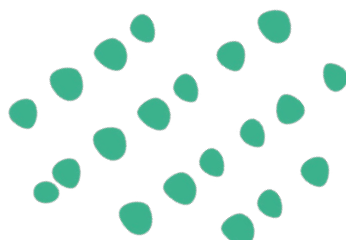
Tiedotuksessa korostettiin, miten toiminta vaikuttaa nuoreen ja miten hän toiminnasta hyötyy. Halu auttaa ja vaikuttaa on vapaaehtoistoimintaan lähtemisen yleisin motiivi, ja tämä korostui myös toimintaan mukaan lähteneiden kummien palautteissa. Markkinoinnissa viestittiin toiminnan tärkeydestä myös henkilökohtaisten tarinoiden kuvaamisen kautta.

Vapaaehtoisen näkökulmasta pohdittiin, miksi vapaaehtoinen lähtisi toimintaan mukaan, mitä hän toiminnasta hyötyy ja saa itselleen. Miksi potentiaalinen vapaaehtoinen käyttäisi vapaa-aikaansa juuri tähän toimintaan? Kummitoiminnan tehtäväkuvaus innostavaksi ja mukaansa tempaavaksi toiminnaksi oli yksi vastaus tähän kysymykseen.

Turvaperheen viestinnän peruseriaatteena oli, että nuoria ei esitetä passiivisina avun kohteina, vaan heidät tunnistetaan aktiivisina kansalaisina, jotka haluavat mennä eteenpäin. Markkinoinnissa korostettiin myös kummi-suhteen tuomaa kulttuurista vuorovaikutusta ja uuden oppimista myös kummille.

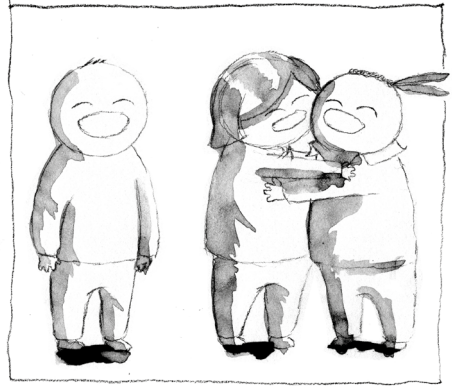
Markkinointia ja viestintää tehtiin monessa tiedotuskanavassa samanaikaisesti. Markkinoinnissa hyödynnettiin verkostoja (paikalliset ja alueelliset järjestöt, yhdistykset, yhteisöt ja seurakunnat) ja yhteistyökumppaneita haluttujen kohderyhmien tavoittamiseksi. Markkinoinnissa hyödynnettiin myös useita verkkoalustoja: Uusimaalaiset.fi, Vapaaehtois-tyo.fi, Toimeksi.fi.

Kummitoiminnan tehtäväkuvaus ja visualisointi helpotti toiminnan markkinointia ja madalsi vapaaehtoisten kynnystä lähteä toimintaan mukaan, kun vapaaehtoisella oli etukäteen selkeä kuva siitä, mitä hän kummina tulee tekemään. Markkinoinnissa kummitoiminta kuvattiin vapaaehtoisen ja nuoren yhteisenä palvelupolkuna (kuva 1).

2.2 Vapaaehtoisen ja nuoren polku toiminnassa

Vapaaehtoisen toimintaan tutustumisen ja kummitoiminnan aloittamisen välillä on monta yksittäistä vaihetta. Aluksi koordinaattori viestii toiminnasta ja koulutuksesta, joita markkinoidaan ja joista tiedotetaan eri kanavissa. Samaan aikaan asumisyksikkö, jälkihuolto tai vastaava taho tiedottaa nuoria turvaperhetoiminnasta.

Turvaperheessä vapaaehtoisen ja nuoren polku toteutui kahdeksan vaiheen kautta:

1. Vapaaehtoinen osallistuu koulutukseen.

Koulutuksessa vapaaehtoinen saa valmiudet toimia kummina nuorelle. Koulutuksessa keskustellaan, mitä kummiperheenä toimiminen merkitsee, mitä asioita on hyvä ottaa huomioon, ja mihin kummiperhe sitoutuu allekirjoittaessaan yhteistoimintasopimuksen (ks. liite 1). Tässä yhteydessä täytetään vapaaehtoisten taustatietolomake ja vaitiolovelvollisuuslomake. Vapaaehtoiselta pyydetään suostumus rikosrekisteriotteen tarkistamiseen.

2. Vapaaehtoiset ja nuoret haastatellaan.

Koordinaattori haastattelee vapaaehtoisen. Samaan aikaan nuorten parissa toimivat ammattilaiset haastattelevat kummeja tarvitsevat nuoret ja täyttävät nuorten haastattelulomakkeen, joka luovutetaan koordinaattorille. Haastatteluissa kartoitetaan kummin ja nuoren mielenkiinnonkohteita ja toiveita kummitoimintaa kohtaan.

3. Koordinaattori ja nuorten parissa toimiva työntekijä yhdistävät sopivan nuoren ja kummin.

Koordinaattori käyttää omaa harkintaansa arvioidessaan, kuka kummeista sopisi kenellekin nuorelle parhaiten. Arvioinnissa hyödynnetään esimerkiksi yhteisiä mielenkiinnonkohteita, harrastuksia ja osapuolten toiveita. Joissakin tapauksissa kummin ja nuoren yhdistäminen voi viedä aikaa. Tällöin on hyvä informoida kummiperhettä yhdistämisprosessin etenemisestä. Jokaisen nuoren ja vapaaehtoisen toimintaan ohjaavan polun kulkeminen on henkilökohtainen prosessi. Toiset tarvitsevat miettimisaikaa, tai yhteisen sopivan ajan löytäminen saattaa kestää. Jokainen kummisuhde on erilainen. Vasta yhdistämisessä nuoren ja kummin polut kohtaavat ja matkaa jatketaan siitä eteenpäin yhdessä.

4. Kummi(t) ja nuori tapaavat ensimmäistä kertaa.

Alaikäisten nuorten kohdalla tavataan yksikössä, jossa nuori asuu. Täysi-ikäisten kohdalla tapaaminen voidaan sopia esimerkiksi kahvilaan. Tähän osallistuvat nuori, kummi ja koordinaattori sekä nuoren oma työntekijä, mikäli nuori on alaikäinen. Täysi-ikäisillä nuorilla ei välttämättä ole omaa työntekijää. Tapaamisessa tutustutaan toisiin ja kerrataan toiminnan pelisääntöjä ja osapuolten rooleja sekä keskustellaan odotuksista. Rennon ja myönteisen ilmapiirin luominen on koordinaattorin tärkein tehtävä.

5. Toiminnan osapuolet allekirjoittavat yhteistoimintasopimuksen.

Tapaamisen jälkeen molemmat saavat pohtia, jäikö kohtaamisesta positiivinen mieli. Jos kaikki meni hyvin, koordinaattori, yksikön työntekijät ja kummi allekirjoittavat yhteistoimintasopimuksen. Se sisältää toiminnan pelisäännöt, joihin kummi sitoutuu, ja siihen on myös kuvattu eri osapuolten roolit sekä vaitiolovaade.

6. Kummitoiminta alkaa tästä!

Kummi ja nuori tapaavat itsenäisesti, omien toiveidensa mukaan. Alaikäisten kohdalla tapaamisista tulee olla yhteydessä työntekijään. Täysi-ikäisten kohdalla tätä vaatimusta ei ole.

7. Vapaaehtoinen voi osallistua lisäkoulutuksiin ja työnohjaukseen.

Vapaaehtoiset ja nuoret tapaavat muita perheitä ja nuoria myös yhteisissä, ohjelmallisissa tapaamisissa. Toiminnan aikana koordinaattori kyselee myös vapaaehtoisilta kuulumisia säännöllisin väliajoin.

8. Ensimmäisen vuoden kuluttua yhdistämisestä järjestetään yhteinen tapaaminen toiminnan osapuolten kesken.

Tapaamisessa reflektoidaan mennyttä vuotta. Tapaamisen jälkeen kummi ja nuori voivat jatkaa kummisuhdetta edelleen. Vapaaehtoisuus uusitaan, jos nuori on edelleen alaikäinen. Kummisuhde voi myös jatkua ilman koordinoivaa tahoa, jolloin kummisuhde virallisena, tuettuna vapaaehtoistoimintana lopetetaan. Tässä tapauksessa nuoren on oltava täysi-ikäinen. Tavoitteena on, että tukisuhteena alkanut yhteys säilyy virallisen tukisuhteen päätyttyä ja nuori saa kummista elinikäisen ystävän.

3.

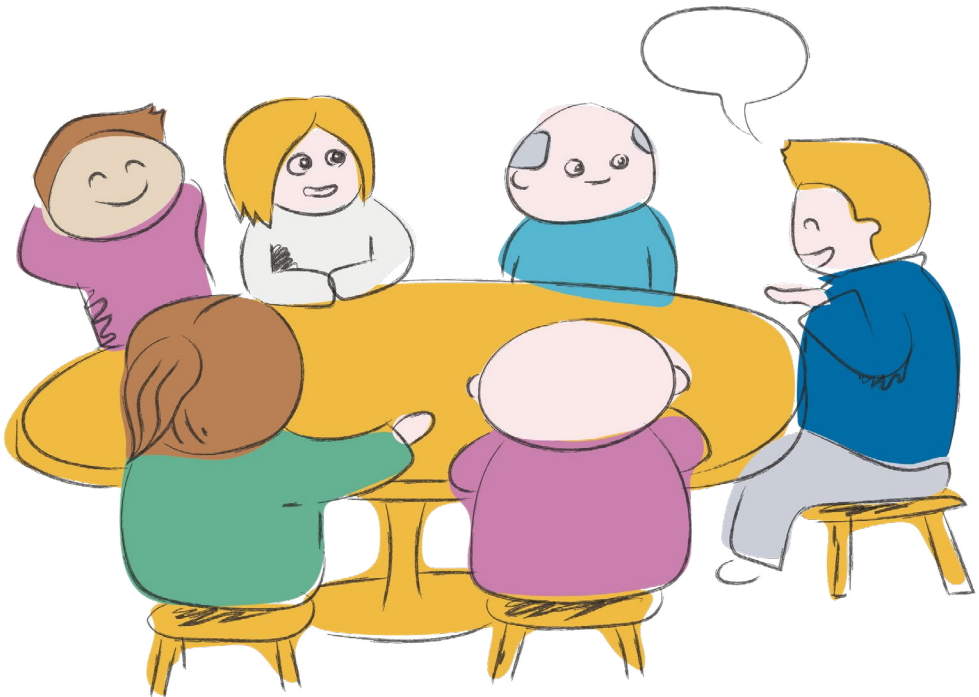
Toimintavaihe: kummissuhteen tukeminen

Yhdistämisen jälkeen koordinaattori koordinoi käynnissä olevaa kummitoimintaa ja toimii yhteyshenkilönä toiminnan eri tahoille: vapaaehtoisille, asumisyksiköiden henkilökunnalle ja muille hankkeen yhteistyökumppaneille. Koordinaattorin tehtävä on toiminnallaan tukea kummissuhteiden ylläpitoa. Jokaisen kohderyhmän (nuoret, vapaaehtoiset ja asumisyksiköt) kohdalla tehdään toisiaan täydentäviä toimenpiteitä suhteiden tukemiseksi.

Turvaperheen toimintamallissa hankkeen koordinaattorin vastuulla oli säännöllinen yhteydenpito kummiin tai kummiperheeseen; yhteyttä nuoreen ylläpidettiin perheen kautta tai hankkeessa järjestetyissä tilaisuuksissa. Nuoren omna yhteyshenkilönä hankkeessa toimi hänen ohjaajansa asumisyksiköstä.

Tämä käytäntö yhteydenpidon suhteen perustui hankkeen valmisteluvaiheessa asumisyksiköiden yhteistyötahojen kanssa yhteisesti sovittuihin vastuualueisiin, joilla pyrittiin selkiyttämään toiminnan eri tahojen rooleja.

Kummissuhteiden ylläpidon tuki ei koskenut ainoastaan hankkeen kautta mukaan tulleita vapaaehtoistoimijoita. Turvaperhe tarjosi ja mahdollisti vapaaehtoisten vertaistukea ja lisäkoulutusta myös vapaina kansalaistoimijoina toimintaan lähteneille neljännen sektorin kummeille. Heidän tuen tarpeitaan selvitettiin tarkemmin myös hankkeen puitteissa tehdyn opinnäytetyön yhteydessä, ja esiin nousseita toivomuksia toteutettiin lisäkoulutusten ja teemailtojen suunnittelussa.

3.1 Yhteydenpito vapaaehtoisin

Turvaperheen koordinaattorin tehtävänä oli mahdollistaa ja tarjota tukea, muttei puuttua kummisuhteisiin kuin pyynnöstä, vapaaehtois-sopimuksen rikkomisen takia tai jos kummisuhteessa ilmeni huolta nuoren tai kummin hyvinvoinnista. Koordinaattori seurasi tukisuhteiden etenemistä säännöllisesti, ja kummiperheet voivat olla arkisin koordinaattoriin suoraan yhteydessä.

Turvaperhe-hankkeen yhteydenpidon periaatteet:

- Kuulumiskierrokset ja yhteydenotto vapaaehtoiseen
- 1–2 kuukauden välein lähetettävä Ajankohtaista-kirje
- Yksittäiset ja tarpeen vaatiessa järjestettävät tapaamiset kummin kanssa
- Pikaisen työnohjauksellisen keskustelun mahdollisuus äkillisessä kriisitilanteessa

Koordinaattori tuki kummisuhteen kehittymistä ja luottamuksen rakentamista kuulumiskierrosten yhteydessä. Etenkin vasta yhdistetyn nuoren ja kummin välinen yhteydenpito ja tapaamiset saattoivat hakea alussa muotoaan. Moni nuori voi aluksi epäröidä ottaa perheeseen yhteyttä. Kyselemällä ja reflektoidulla kummiperheen kokemuksilla kummisuhteesta nuorta voi kannustaa ja rohkaista pitämään yhteyttä kummiin.

3.2 Tuki ja virkistys

Jatkokoulutukset

Turvaperhe-hankkeessa tarjottiin kummeille täydentäviä jatkokoulutuksia vähintään kaksi kertaa vuodessa. Jatkokoulutusten tarkoituksena oli lisätä perheen jaksamista ja valmiuksia nuoren kanssa toimimiseen. Koulutusten aiheina olivat mm. pakolaisuus ilmiönä, oikeusapu ja oleskelulupakäytäntöjen neuvonta, perheenyhdistämisen prosessi, traumakokemukset ja nuoren mielen hyvinvointi, perheen ylijärjaisuus yksintulleiden elämäntilanteessa, nuoren itsenäistymiseen ja omaan asuntoon muutto ja kunniaan liittyvä väkivalta. Jatkokoulutusten aiheiksi valittiin teemoja, joita kummit toivoivat vapaaehtoistoiminnan koordinaattorilta. Näin varmistettiin, että koulutukset vastaavat koettuun tuen tarpeeseen. Koulutukset toteutettiin järjestö- ja julkisen sektorin eri yhteistyökumppaneiden kanssa.

Työnohjaus ja vertaistuki

Turvaperhe-hankkeessa vapaaehtoisille tarjottiin mahdollisuus vertaistapaamisiin ja työnohjaukseen, jossa he voivat luottamuksellisesti vaihtaa kokemuksiaan kummitoiminnasta. Työnohjaussessioissa keskusteluissa vapaaehtoinen voi peilata omia näkemyksiään

muiden näkemyksiin ja purkaa toiminnassa heränneitä tunteita. Työnohjauspalvelua hyödynsivät erityisesti itsenäisesti toimintaan mukaan lähteneet kummit. Heillä toimi hankkeen aikana oma työnohjaussellinen vertaistukiryhmä.

Virkistystapahtumat

Yhteisten virkistystapahtumien tarjoaminen oli olennainen osa kummivapaaehtoisille suunnattua tukitoimintaa. Turvaperhe-hankkeen aikana yhteisten tapahtumien järjestäminen oli toivotuimpia asioita niin nuorten kuin perheidenkin puolesta. Tällaisissa tapahtumissa osallistujat näkevät toisiaan ja voivat vaihtaa kokemuksiaan, mikä on antoisaa niin nuorelle kuin perheellekin. Eniten arvostettiin vuosittainen järjestettyä pikkujouluillallista. Muita tapahtumia olivat mm. Futislounas, kesäretki Vasikkasaareen, jääkiekon MM-kisakatsomo ja teatterivierailu.

Kiittäminen, motivointi ja kohtaaminen

Kuten missä tahansa vapaaehtoistoiminnassa, myös Turvaperheen kummitoiminnassa vapaaehtoisten kiittäminen oli oleellinen osa toimintaan sitouttamista, motivointia ja tukemista. Kiittäminen on vapaaehtoisen panoksen ja merkityksen tunnustamista ja

rakentaa luottamusta vapaaehtoisen sekä koordinaattorin välille. Turvaperheessä vapaaehtoisten kiittämisellä pyrittiin tuomaan esille, miten toiminta on konkreettisesti vaikuttanut nuoren elämään. Tämä tukee nuoren ja kummin välistä suhdetta. Vapaaehtoistoiminnasta tarjottiin myös vapaaehtoisille todistus.

Kulukorvaus

Turvaperhe-hankkeessa perheillä oli mahdollisuus saada vuosittainen 100 euron toimintakulukorvaus. Yleisimmät käyttökohteet olivat elokuva- ja huvipuistoliput.

3.3 Kummisuhteen jatkosta sopiminen

Turvaperhe-mallin vapaaehtoisen polkuun sisältyy toiminnan järjestäjän, nuoren ja kummiperheen yhteinen lopputapaaminen, jossa kulunutta vuotta arvioidaan ja reflektoidaan yhdessä sekä pohditaan tulevaisuutta ja päätetään jatkosta. Suurin osa Turvaperheen kummisuhteista kuitenkin jatkui vuoden jälkeen ja myös nuoren täysi-ikäistyttyä ja muutettua asumisyksiköstä omaan asuntoonsa. Suurin osa kummisuhteista toimi hyvin itsenäisesti, ja kummeilla oli mahdollisuus

hyödyntää vapaaehtoisille suunnattua tukea hankkeen loppuun asti. Tässä tilanteessa kummitoiminnan osapuolten yhteisen tapaamisen järjestäminen ei tuntunut tarkoituksenmukaiselta. Sen sijaan kummeille ja nuorille järjestettiin mahdollisuus kertoa kokemuksestaan loppuhaastattelujen yhteydessä. Hankkeen loppumisvuotena voimassa olleiden koronatilanteesta johtuvien kokoontumisrajoitusten takia suurin osa keskusteluista toteutettiin puhelimitse. Myös vapaaehtoisten jatkotuen tarve kartoitettiin ja yhteistyöstä sovittiin vertaishankekumppanin, Helsingin Diakonissalaitoksen (HDL) kanssa. Turvaperhe-hankkeen loppumisen jälkeen tuki- ja virkistystoimintaa edelleen toivovat kummit ohjattiin HDL:n kummitoiminnan piiriin.

Joissakin tapauksissa kummisuhde päättyi ennen vapaaehtoisuussopimuksen raukeamista. Esimerkiksi motivaatio, elämäntilanne, työkiireet tai henkilökiemiat voivat johtaa kummisuhteen lopettamiseen. Kaikilla kummitoimintaan osallistuneilla perheillä oli kuitenkin mahdollisuus antaa palautetta toiminnasta ja reflektoida kokemustaan nuoren vapaaehtoisena kummina. Keskusteluista kerättyä aineistoa käytettiin vaikutusten arviointiin ja loppuraportointiin (ks. luku 4).

4.

Arviointivaihe: kummitoiminnan vaikutusten tarkastelu

4.1 Seuranta ja tilastointi

Toiminnan tulosten seuranta ja raportointi sekä vaikutusten arviointi ovat olennaisia toiminnan kehittämisen kannalta. Seurannan ja arvioinnin avulla voidaan suunnata tarvittavia resursseja tarkemmin ja tuottaa laadukkaampaa vapaaehtoistoimintaa. Tämä tuottaa tyytyväisempiä vapaaehtoisia ja pidempiä kummissuhteita, mikä loppujen lopuksi edistää nuorten hyvinvointia ja kotoutumista.

Turvaperheen seurantakäytäntöjä omaksuttiin EJYn OLKA®-hankkeesta ja Helsingin Diakoniasalaitoksen mentorointihankkeista. Tilastojen ja palautteiden keräämiseen vaikuttivat hankkeen toiminnalle asetetut mittarit. Nämä pohjautuivat toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin (ks. luku 1).

Koordinaattorin vuosittain tilastoimat tiedot toiminnasta:

- vapaaehtoisten määrä
- vapaaehtoisten tekemä työmäärä (esim. tunteja / kk)
- vapaaehtoisille maksetut kulukorvaukset
- koulutusten, vertaistapaamisten ja tapahtumien määrä
- viestintään liittyvät luvut (mm. mediaosumat, viestinnällä tavoitetut henkilöt)

Turvaperheessä vapaaehtoisia kehoitettiin lisäksi tilastoimaan jokainen yksittäinen nuoren tapaamiskerta palautelomakkeella.

Palautelomakkeeseen kirjattiin:

- tapaamiskerran päivämäärä
- tapaamisen kesto
- mitä kummit ja nuoret tekivät
- tapaamisen tunnelma

Tarkempaa ja syvällisempää palautetta toiminnasta selvitettiin muissa yhteyksissä, kuten yksittäisten kohtaamisten, kuulumiskierrosten ja tapahtumien yhteydessä. Lisäksi ohjaajia ja vapaaehtoisia pyydettiin seuraamaan nuoren hyvinvoinnin kehitystä ja vastaamaan siihen liittyvään kyselyyn kuuden kuukauden välein. Hankkeen seuranta toteutettiin myös hankkeen työntekijöiden yhteisissä reflektointikeskusteluissa, ohjausryhmätapaamisissa hankekumppaneiden kanssa sekä vapaaehtoisille suunnattujen lisäkoulutusten yhteydessä kerättyjen palautteiden kautta.

4.2 Loppuarvioinnin toteutus

Hankkeen loppuarvioinnin yhteydessä palautetta kerättiin kirjallisesti ja suullisesti sekä nuorilta ja perheiltä että yhteistyökumppaneilta. Hankkeen vaikutusten tarkastelu perustuu tämän loppuarvioinnin tuloksiin ja havaintoihin. Aineisto koostuu loppukyselyistä ja -haastatteluista.

4.2.1 Kyselyt

Kyselykutsut lähetettiin kummiperheille ja yhteistyökumppaneille. Yhteensä 30 vapaaehtoista kummiä ja 27 yhteistyökumppania sai kyselykutsun. Kyselyt toteutettiin Pokka-arviointityökalua hyödyntäen, ja kyselyjen sisällöt räätälöitiin kummillekin kohderyhmälle. Lähes puolet kyselykutsun saaneista vapaaehtoisista (40 %, N=12) osallistui kyselyyn. 7 vastanneista oli hankkeen kautta tulleita, 5 itsenäisesti kummitoimintaan lähteneitä. Yhteistyökumppaneista joka neljäs täytti kyselylomakkeen (vastanneiden osuus 25,9 %).

4.2.2 Haastattelut

Kyselykutsujen lisäksi tietoa hankkeen vaikutuksista kerättiin haastatteluilla. Haastatteluihin kutsuttiin kaikki kummiperheet sekä ne toiminnan nuoret, joihin oli hankkeen kautta mahdollista saada yhteys. Lisäksi haluttiin haastattelujen avulla saada erikseen palautetta niiltä hankkeen kumppaneilta, joiden kanssa yhteistyö oli ollut tiiviimpää, ja jotka olivat osallistuneet hankkeen toteuttamisen kannalta keskeisiin toimenpiteisiin tai vaiheisiin. Seitsemän yhteistyökumppania haastateltiin.

21 hankkeen toiminnan piirissä ollutta perhettä sai haastattelukutsun, ja 81 % niistä osallistui haastatteluun. Lähes kaikilla (78 %) haastatteluista perheistä kummisuhde nuoren kanssa jatkui. Haastateltujen joukossa oli myös kolme itsenäisesti kummitoimintansa aloittanutta kummiä, jotka olivat osallistuneet Turvaperheen järjestämään vapaaehtoistueen. Kaksi heistä oli saanut Turvaperheen valmennuksen ja perehdytyksen.

Haastatteluihin kutsuttiin kaikki Turvaperheen toimintaan osallistuneet nuoret, joiden yhteystiedot olivat saatavilla. Seitsemän nuorta suostui haastateltavaksi.

Lähes kaikki yhteistyökumppaneiden ja kummien haastattelut tehtiin videoyhteyksin tai puhelimitse; nuorten kanssa haastattelut tehtiin kasvokkain. Haastattelut nauhoitettiin haastateltavan luvalla, mutta muutamassa tapauksessa haastateltava pyysi, ettei keskustelua nauhoiteta.

4.3 Loppuarvioinnin tulokset

Hanke lähti tarpeesta luoda uudenlainen kotouttamisen malli nuorille yksin Suomeen tuleville alaikäisille turvapaikanhakijoille. He tarvitsevat kotoutumispolullaan erityistä tukea ottaen huomioon, että he ovat saapuneet Suomeen alaikäisinä, yksin ilman perhettä ja tukiverkkoa. Kummiperhetoiminnan tarkoituksena oli vastata tarpeeseen normaalin perhearjen kokemisesta ja turvallisista aikuiskontakteista.

Vaikutuksia tarkastellaan tässä tarkemmin hankkeelle asetettujen tavoitteiden valossa. Nämä on jaettu neljään osa-alueeseen: toiminnan hyödyt nuorille, toiminnan merkitys vapaaehtoisille, vapaaehtoisille tarjotun tuen vaikutukset ja toiminnan vaikutukset järjestöjen välisen sekä järjestöjen ja kaupungin välisen yhteistyön edistämiseen.

4.3.1 Kummitoiminnan hyödyt nuorelle

4.3.1.1 Yksinäisyyden lieventyminen, kotoutuminen ja yhteiskuntaan kiinnittyminen

Turvaperheen toiminnan tärkeimpinä tavoitteina oli vähentää nuorten kokemaa yksinäisyyttä, auttaa nuoria löytämään kiinnittymisen kohde yhteiskunnasta ja vahvistaa heidän kotoutumistaan Suomeen. Kummeille suunnatun kyselyn perusteella 91,7 % vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että toiminta vastaa yleisesti tarpeeseen. Yhteistyökumppaneista 85,7 % arvioi, että toiminta on tarpeellista kohdealueella.

Loppupalautteiden perusteella kummeista 83,4 % oli täysin samaa mieltä siitä, että toiminta on vähentänyt nuorten kokemaa yksinäisyyttä ja turvattomuutta. Yhteistyökumppaneista yli puolet (57,2 %) oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa.

Haastatteluissa kummit toivat esille rooliaan perusturvallisuuden rakentamisessa nimenomaan olemalla läsnä pitkällä aikavälillä nuoren elämässä:

”Me ollaan sit ne, jotka pysyy. Me ollaan siellä. Se on vaan se juttu, et me vaan ollaan. Ollaan oltu rakentamassa perusturvallisuutta.” (kummi)

Myös nuoret kokivat, että yhteys kummiin vähensi heidän yksinäisyyden kokemustaan.

”Tuntuu tosi hyvältä, että on joku täällä. Kun tuntuu yksinäiseltä, voi puhua heidän kanssaan.” (nuori)

Moni Turvaperhe-hankkeen toiminnassa mukana ollut nuori kertoi arvostavansa kummeja erityisesti siksi, että kummeilla on heille aikaa. Nuorten arvostusta lisäsi myös tieto siitä, että kummit eivät saa tehtävästä palkkaa. Vapaaehtoisuus on itsessään nuorille tärkeä viesti, että on olemassa ihmisiä, jotka haluavat hyvää, haluavat auttaa ja toivottavat nuoret tervetulleiksi omaan kotiinsa ja yhteisönsä.

”Olette tehneet mulle ihan kaiken, enkä mä odottanut sitä, ei ikinä tuntunut siltä, että teidän täytyy tehdä sitä.” (nuori)

Nuoret myös arvostivat sitä, että kummiin voi olla yhteydessä koska vain. Turvallisuutta vahvisti tunne siitä, että voi ottaa yhteyttä, vaikkei aina ehditä tapaamaan.

”Hän sanoo, että jos on asiaa, niin aina voi soittaa tai lähettää viestiä, ja kertoa.” (nuori)

Kyselyyn vastanneista kummeista 83,4 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että toiminta on edistänyt nuoren kotoutumisprosessia. Yhteistyökumppaneista vastaava luku oli 85,7 %. Ammatillaiset pitivät erittäin tärkeänä nuoren kotoutumisen ja hyvinvoinnin kannalta sitä, että nuorella on jokin muukin paikka kuin asumisyksikkö ja viralliset tukisuhteet. Kummitoiminnalla on myös rauhoittava vaikutus erityisesti kotoutumispolun alkutaipaleella, jolloin se hillitsee alkuvaiheen jännitettä. Haastatellut ammatillaiset kokivat, että vapaaehtoisten toiminta kotoutumisen tukena on ollut aitoa ja välittävää.

Kummien näkökulmasta nuori pääsee kummi-suhteessa näkemään suomalaisuutta sisältäpäin, kurkistamaan suomalaisen perheen arkeen ja kokemaan, että on tervetullut yhteiskuntaan. Nuoret saivat kummeilta apua opiskeluasioissa, työpaikan hankkimisessa, omaan kotiin muutossa ja kiinnostuksen kohteita vastaavan harrastuksen löytymisessä.

”On hyvä, että nuori saa kummiperheen. Me olemme ulkomaalaisia, ja me emme tiedä teidän kulttuurista, koska meidän kulttuuri on erilainen kuin teidän kulttuuri. On hyvä, kun vähän tutustuu suomalaiseen kulttuuriin. Jos sinä et ymmärrä jotain, perheeltä saat apua. Jos on epäselviä kysymyksiä, sitten he neuvovat.” (nuori)

Nuoret kokivat oppivansa kummiperheeltä monenlaisia asioita suomalaisesta yhteiskunnasta, perheestä ja toimintatavoista.

”Mä olen oppinut heiltä ihan kaiken: kouluasioita, ruotsia, mennä ravintolaan, ajaa autoa, ajaa venettä, miten olla mökillä, grillata, kalastaa... Mä olen oppinut heiltä, että perheelle voi sanoa ihan kaiken.” (nuori)

Kummeista 75 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kummiperheen myötä nuori on päässyt osaksi itselleen tärkeää ryhmää tai yhteisöä. Yhteistyökumppaneista 57,2 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä tästä.

”Oman kokemukseni mukaan 80–90 % nuorista, joilla on kummiperhe, on kiinnittynyt hyvin ja pärjää elämässään. Nuorista, joilla kummia ei ole, vastaava luku on vain 20–30 %.” (kummi)

Haastatellut nuoret kokivat kumminsä ”perheenä” tai ”ystävänä”. Moni nuori vietti yhteistä aikaa myös kummiperheen lasten kanssa ja oli tavannut perheen sukulaisia.

”Tuntuu hyvältä, kun he huolehtivat minusta aika paljon, sama kuin äiti ja isä. Se tuntuu hyvältä, koska jos mä tarvitsen jotain apua, kun mä lähetän heille viestin, sitten he auttavat. He auttavat ja neuvovat. En tunne, että olen yksin täällä Suomessa. Mulla on perhe, kaikki on täällä.” (nuori)

Yhteistyökumppanit toivat esille perheen arvoa ja merkitystä nuoren kiinnityskohtana yhteisöön. Monilla yksin tulleilla nuorilla on perheen ja eri-ikäisten kontaktien kaipuu, ja kummiperhetoiminta vastaa tähän tarpeeseen. Yhteistyökumppanit näkivät, että kummiperhe tarjoaa nuorelle kontaktin tavalliseen

elämään ja auttaa nuorta löytämään paikkansa yhteiskunnassa. Ammatillaiset myös huomauttivat, että nuori tiedostaa vapaaehtoisuuteen perustuvan suhteen, jossa nuorelta ”ei vaadita mitään, saavat kuulua porukkaan ja saavat kokea arkisia asioita”. Tämä luonnollinen ja luottamukseen perustuva suhde ammattilaissuhteen rinnalla on tärkeä voimavara nuorelle.

”Voin aina sanoa hänelle kaikesta ihan rohkeasti ja vapaasti. Aina voin puhua hänen kanssaan, ja hän aina kuuntelee ja välittää. Voin olla oma itseni.” (nuori)

Kyselyn perusteella 75 % kummeista arvioi, että kummitoiminnan myötä nuorille on tarjoutunut mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen yhteisön jäsenenä. Yhteistyökumppaneista vähän harvempi, 43 %, oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Toimijuutta tuettiin nuoren elämäntilanteen vahvistamalla ja hänen aktiivisuuttaan kannustamalla esimerkiksi opinto-, työ- ja harrastuspoluilla.

4.3.1.2 Nuoren itsetunnon, omaehtoisuuden ja toimintavalmiuksien vahvistuminen

Toinen Turvaperhe-hankkeen tavoitteiden osa-alue kohdistui nuoren itsetunnon ja omaehtoisuuden lisääntymiseen ja toimintavalmiuksien vahvistamiseen itsestään ja velvollisuuksistaan huolehtimisessa. Kummeista 91,7 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kummitoiminta on vahvistanut nuoren voimavaroja. Yhteistyökumppaneista näin arvioi 43 % vastanneista.

Henkinen tuki ja nuoren kannustaminen opin-
topolulla, töiden saannissa ja harrastustoimin-
nassa oli nuorille tärkeää:

”Muutaman kerran kummit sanoivat mulle, että sä osaat tehdä, ei ole vaikeaa sulle.” (nuori)

83,3 % kummeista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämästä, että nuoret olivat toiminnan kautta saaneet keinoja huolehtia itsestään. Nuoria muun muassa autettiin CV:n teossa, työ- ja harjoittelupaikan löytämisessä, virastokäyntiasioissa, lukioon valmistautumisessa ja ajokortin saamisessa.

Kummit olivat rinnalla kulkijoita, joiden kanssa keskusteltiin koulunkäynnistä, suomalaisesta kulttuurista ja tavoista, tulevaisuuden suunnitelmista ja työhaaveista. Monissa kummisuhteissa käytiin paljon keskusteluja uuden yhteiskunnan käytännöistä – kuten eräs kummeista kuvasi ”elämän ihmettelystä ja suomalaisten tapojen ymmärtämistä”.

*”Koko ajan siinä vierellä, joskus kauempana, joskus lähellä, mut aina siinä mukana. Ja niemenomaan se, että nuoren tahdissa, et mikä on hyvä.”
(kummi)*

4.3.1.3 Suomen kielen vahvistuminen ja sosiaalisten suhteiden muodostuminen

Kyselyyn vastanneista kummeista 83 % ja yhteistyökumppaneista 85,8 % arvioi, että kummiperhetoiminta on tukenut nuoren suomen kielen oppimista. Myös nuoret kokivat oppineensa suomea kummiperheiden kanssa. Kummien tuki nuorille suomen kielen oppimisessa kytkeytyi myös nuorten omien kiinnostuksen kohteiden ja vahvuuksien tukemiseen. Eräs kirjallisuudesta ja kulttuurista kiinnostunut nuori opetteli suomea lukemalla kummin hänelle hankkimia romaaneja. Vaikka nuoret kokivatkin jossain määrin yhteisen kielen haasteena kummisuhteessa, he saivat myös tilaisuuden kehittää kielitaitoaan ilman ulkoa tulevia vaatimuksia tai paineita. Eräs nuori koki jännittävänsä suomen kielen käyttöä sosiaalisissa tilanteissa ja mainitsi erityisesti arvostavansa sitä, että oman kummiperheen kanssa ”voi olla rauhassa” eikä tarvitse pelätä kielen kanssa: ”Jos sanoo vähän väärin, ei haittaa.”

Yhtenä hankkeen tavoitteena oli myös auttaa nuoria muodostamaan ystävyysuhteita asu-

misyksiköiden ulkopuolella. Kummiperhetoiminnan kautta nuorille avautui mahdollisuus saada turvallisten aikuiskontaktien lisäksi kontakteja omanikäisten nuorten parista.

Kyselyyn vastanneista kummeista 58,3 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että nuori on saanut kummiperhetoiminnan kautta uusia ystäviä. Erityisesti Turvaperhe-hankkeen kautta kummitoimintaan tulleet yhtyivät väittämään. Sosiaalisia suhteita luotiin kyläilemällä perhetuttujen ja perheen ystävien luona, viettämällä aikaa kummiperheen lasten kanssa ja kutsumalla nuori perheen järjestämiin juhliin ja tapahtumiin. Kummit myös ohjasivat nuoria mielekkään harrastustoiminnan pariin, missä nuorilla oli mahdollisuus tutustua muihin suomalaisiin nuoriin.

Yleisesti sosiaalisten verkostojen luominen erityisesti omanikäisten nuorten parissa nähtiin kuitenkin haasteellisenä sekä kummien että nuorten näkökulmasta. Sosiaalisten suhteiden muodostamiseen vaikuttivat myös nuorten elämäntilanteet. Joillakin nuorilla elämänrytmi oli hyvin intensiivinen opiskelun ja työn johdosta. Muutamalla nuorella oli Suomessa joitakin sukulaisia, joiden kanssa vietettiin vapaa-aikaa. Jotkut nuoret, kummit ja ammattilaiset taas toivat esille sen, kuinka sosiaaliset tilanteet voivat olla myös kuormittavia erityisesti kielihaasteiden takia. Vaikka valmius ja tarve laajempiin sosiaalisiin suhteisiin vaihteli, kummit tarjosivat aktiivisesti erilaisia tilaisuuksia nuorille ja järjestivät tapahtumia, joissa nuorilla oli mahdollisuus tavata muita. Eräs nuorista totesikin kiitollisena kummistaan, että ”Hän on aina etsimässä mulle vaihtoehtoja”.

4.3.2 Kummitoiminnan merkitys vapaaehtoisille

Turvaperhe-hankkeessa pyrittiin tukemaan pysyvien kummisuhteiden muodostumista, jotta toisivat molemminpuolista rikkautta niin nuorille kuin kummeillekin. Hankkeen vaikutusten arvioinnissa nousikin esille kummitoiminnan palkitsevuus myös vapaaehtoisille. Vapaaehtoisille kummisuus toi merkityksellistä sisältöä kummisuhteen vuorovaikutuksen,

oman oppimisen ja kasvun sekä laajemmin suvaitsevaisuuden edistämisen kannalta.

91,7 % kummeista oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että vapaaehtoisena toimiminen oli vaikuttanut myönteisesti heidän elämäänsä. 83,4 % kummeista koki, että kummiperheenä oleminen oli tarjonnut heille ja heidän perheelleen mielekästä ja palkitsevaa toimintaa.

”On ollut hieno olla siinä yhteisellä polulla.” (kummi)

Yhdessä vietetyt hetket ja pienet tekemiset koettiin arvokkaina. Useissa kummissuhteissa nuori otettiin osalliseksi perheen tavalliseen arkeen.

”Me ollaan otettu hänet omaan arkeemme, ei olla ajateltu, että pitäisi olla jotain erityistä vapaa-aikaa, johon hänet erityisesti kutsutaan. Hän tulee mukaan perheen jäsenenä.” (kummi)

Kummiuden kautta muodostunut lämmin ihmissuhde, vuorovaikutus ja luottamuksen rakentuminen nuoren kanssa koettiin palkitsevana. Monet kokivat saaneensa nuoresta uuden perheenjäsenen.

”Se on aina tosi mukavaa, kun hän tulee. Lapset on aina aivan innoissaan. [...] Kyllä hän on niin ku osa meidän perhettä.” (kummi)

Vapaaehtoiset näkivät arvokkaana sen, että olivat kummiuden kautta päässeet tutustumaan nuoreen, joka tulee erilaisesta taustasta, elämäntilanteesta ja kulttuurista. Moni kummi koki merkityksellisenä nuoren auttamisen itsessään ja sen, että olivat omakohtaisesti päässeet osallistumaan kotoutumisen edistämiseen.

”On ollut ihana olla todistamassa sitä, että nuorella on mennyt tosi hyvin. Hän on pieni sinnikäs taistelija, on ollut sitä toivoa. Mekin ollaan rakennettu sitä toivoa hänelle.” (kummi)

Kummikokemus oli samalla tuonut uutta tietoa ja ymmärrystä pakolaistilanteesta, kotoutumisesta ja lähtömaiden historiasta ja kulttuurista. Kummitoiminta oli laajentanut omaa perspektiiviä, antanut konkreettista näkökulmaa maailman tapahtumiin. Vaikka kummissuhteessa koettiin ajoittain myös haasteita kuten riittämättömyyden tunnetta, turhautumista ja omaa voimattomuutta, kummit kokivat myös kummiudessa voimaantumista ja omaa kasvua ihmisenä.

Yleisesti kummissuhteen vuorovaikutuksen koettiin olevan molemminpuolinen rikkaus: myös kummit olivat oppineet uusia asioita nuoren kulttuurista ja saaneet useissa tapauksissa nuorelta apua esimerkiksi lastenhoitossa ja kodin askareissa. Ammatillaiset kokivat tärkeänä sen, että kummissuhteen kautta nuoret kokevat saavansa antaa jotain, eivät ole vain avun kohteita vaan ovat ”samanarvoisia”.

91,7 % kummeista arvioi, että tieto erilaisuudesta ja suvaitsevaisuus ovat lisääntyneet heidän omassa lähipiirissään. Kummit kokivat, että henkilökohtaisen suhteen myötä ”turvapaikanhakija inhimillistyy” ja myös perheen lapset saavat suvaitsevaisuuskasvatusta ja konkreettista tuntemusta eri kulttuureista ja elämäntilanteista. Myös kumminuoret arvostivat kummissuhteen molemminpuolista vuorovaikutusta:

”Me puhutaan kulttuureista, me ymmäretään ja tiedetään toisesta ihmisestä enemmän. Mä luulen, että molemmille se on tosi hyvä, että tutustutaan eri kulttuuriin.” (nuori)

4.3.2.1 Kummeille tarjotun tuen vaikutukset

Yleisesti kummit arvioivat saaneensa riittävästi perehdytystä vapaaehtoisena toimimiseen. 75 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä perehdytyksen riittävydestä. Kummina toimimiseen saadun tuen kokemuksissa oli enemmän hajontaa. 66,7 % kyselyyn osallistuneista kummeista vastasi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että he saivat riittävästi tukea vapaaehtoisena toimimiseen. 41,7 % koki, että tarjotut lisäkoulutukset ja työnohjaus ovat olleet hyödyllisiä. Kun vastauksia tarkastellaan Turvaperhe-hankkeen kautta ja itsenäisesti kummitoimintaan mukaan tulleiden vapaaehtoisten välillä, huomataan kuitenkin eroavaisuuksia. Tuen riittävyttä mitattaessa hankkeen kautta mukaan tulleiden kummien vastausten keskiarvo asteikolla 1–4 oli 2,3, kun taas itsenäisesti kummitoimintaan lähteneiden kansalaistoimijoiden vastausten keskiarvo oli 3,8. Myös lisäkoulutuksen ja työnohjauksen hyödyllisyyden kokemuksessa näyttää olleen eroja näiden kahden ryhmän välillä. Hankkeen vapaaehtoisten kohdalla vastausten keskiarvo asteikolla 1–4 oli 2, kun taas itsenäisten kansalaistoimijoiden kohdalla tulos oli jopa 3,7.

Näitä tuloksia voi tarkastella sekä hankkeen tavoitteiden että tukitoiminnan osallistujaprofiilin valossa. Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tukea neljännen sektorin kummeja ja lieventää ”tavoitettujen kansalaistoimijoiden kokemaa väsymystä, uupumusta, turhautuneisuutta heille tarjotun tuen myötä”. Turvaperheen järjestämään tukitoimintaan osallistuneet vapaaehtoiset olivatkin suurelta osin neljännen sektorin kummeja. Kyselyvastauksista voi päätellä, että neljännen sektorin kummit saivat tukea hankkeen kautta, ja kokivat sen myös hyödylliseksi. Toisaalta Turvaperhe-hankkeen kautta kummiksi mukaan lähteneet eivät kokeneet, että olisivat saaneet tarpeisiinsa vastaavaa tukea. Haastatteluissa tämä ero kahden ryhmän välillä ei tullut yhtä selkeästi esiin. Useampi kummi mainitsi aikatauluusteistä tukitoimintaan osallistumisessa, eivätkä he välttämättä kokeneet tarvitsevansa erityistä ryhmätukea kummiroolinsa tuke-

miseksi. He kuitenkin arvostivat tietoa siitä, että voivat ottaa yhteyttä tarvittaessa.

Kummien haastatteluissa nousi esille tuen jatkuvuuden tarve erityisesti tilanteissa, joissa kummisuhteessa ilmenee epäselvyyksiä ja kummiside hiipuu ennen vapaaehtoisopimuksen raukeamista. Kummit, joiden kummisuhde oli heidän tahtomattaan päättynyt, olisivat toivoneet enemmän jatkuvaa seurantaa, henkilökohtaista yhteydenottoa ja kuulumisten kyselyä toiminnan järjestäjän puolelta.

Itsenäisesti mukaan toimintaan lähteneet kummit kokivat myös keskimääräisesti enemmän voivansa vaikuttaa kummitoiminnan sisältöön ja toteuttamistapaan. Heidän vastaustensa keskiarvo oli 3,4, kun taas hankkeen kautta kummeiksi ryhtyneiden keskiarvo oli 2,7.

4.3.4 Kummitoiminnan vaikutukset laajemmassa yhteistyökentässä

4.3.4.1 Nuorten parissa toimivien ammattilaisten työn tukeminen

Turvaperhe-hankkeen loppuarvioinnissa haluttiin myös selvittää, miten kummitoiminta on vaikuttanut nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten työhön. Oletuksena oli, että kummitoiminnan kautta perheryhmäkotien, tukiasumisyksiköiden ja kaupungin jälkihuollon työ saisi vahvistusta ja että kaupungin ja järjestöjen yhteistyö myös laajemmin vahvistuisi. Loppuarvioinnissa näitä tiedusteltiin yhteistyötahoille suunnatun kyselyn ja hankkeen kumppaneiden haastattelujen kautta. Tuloksista välittyi kummitoiminnan haasteellisuus erityisesti kummien ja ammattilaisten välisen roolijaon osalta.

Kyselytulosten perusteella 28,6 % vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että toiminnan ansiosta perheryhmäkotien, tukiasumisyksiköiden ja kaupungin jälkihuollon työ on saanut vahvistusta.

Haastatteluissa nuoren kanssa toimivat ammattilaiset toivat esille, että hyvällä

pohjalla oleva kummisuhde, jossa kummin roolit ja vastuut ovat selkeät, on hyöty ja ”huojennus” työntekijöille: nuorella on kummin kautta muutakin verkostoa, johon tukeutua. Toisaalta mitä suurempi nuorta ympäröivä verkosto on, sitä haasteellisempaa voi olla myös roolijaon selvittäminen toimijoiden kesken. Tämän nähtiin olevan yksilöllistä; riippuu nuoren tilanteesta ja kummisuhteesta, tuoko kummitoiminta tukea vai kuormittaako se ammattilaisten työtä. Esimerkkinä mainittiin mm. puutteelliset hakemukset, joissa kummi on hyvällä tahdolla avustanut, mutta joita ammattilainen joutuu kenties selvittämään jälkeensä.

Asumisyksiköiden näkökulmasta kotoutumistyötä on helpottanut se, että kummitoiminnalle löytyi ulkopuolinen vastuutaho eikä yksiköiden ole tarvinnut laittaa resursseja toiminnan kehittämiseen ja rahoituksen hakuun. Turvaperhe-hanke sai kiitosta siitä, että hankkeen käynnistämisyksivaiheessa ymmärrettiin pilottivaiheen perheryhmäkodin (SOS-Lapsikylä) arvopohja ja se, että projektin täytyy myötäillä myös palveluntuottajien toimintaa.

Myös vapaaehtoiskentän ammatillinen ohjaus nähtiin ammattilaisten ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta tärkeänä. Keskinäistä vuorovaikutusta korostettiin. Kummin tulee ymmärtää ryhmäkodin vastuut, ja samoin on ensiarvoista, että ryhmäkoti ymmärtää kummitoiminnan merkityksen.

Haastetta ammattilaisten näkökulmasta toijonkin verran kysymys roolijaosta kummien ja ammattilaisten kesken. Kyselyjen perusteella 28,6 % yhtyi väittämään, että roolijako toiminnan toteuttamiseen osallistuvien tahojen välillä on selkeä, mutta 42,9 % yhteistyökumppaneista oli eri mieltä asiasta.

”Turvaperhetoiminta on ajoittain haastanut yksin tulleiden lasten hoito- ja kasvatusvastuussa olevien työntekijöiden ja muiden kunnan viranomaisten työtä. [...] Toisinaan roolit ovat menneet sekaisin [...]” (yhteistyökumppani)

Mikäli tehtävät tai toimenkuvat menevät sekaisin, voi tilanne aiheuttaa harmitusta kaikille osapuolille. Työntekijä saattaa kokea, että vapaaehtoinen sekoittaa työntekijöiden toimintaa ja tavoitteita. Vapaaehtoinen saattaa puolestaan uupua ottaessaan vahingossa tai tietoisesti liian ison roolin nuoren tilanteen edistämiseksi, esimerkiksi vaikuttamalla oleskelulupaprosessiin tai muuhun viranomaisprosessiin. Nuori voi kokea olevansa kiusalliseksi tilanteessa kahden osapuolen välillä.

4.3.4.2 Vaikutukset kaupungin ja järjestöjen väliseen yhteistyöhön

Hankkeen toteuttamisessa ensiarvoista oli sujuva yhteistyö eri kumppaneiden kanssa järjestö- ja kuntasektorilla. Yhteistyön muotoja olivat palveluun ohjaus, tapahtumallinen, viestinnällinen ja markkinointiyhteistyö sekä hankkeen ohjausryhmäjäsenyys.

Yhteistyökumppanit arvioivat yhteistyön toiminnan toteuttamisessa onnistuneen pääasiassa hyvin. Kyselyyn vastanneista 71,5 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä tästä. Haastattelujen perusteella Turvaperhe oli onnistunut rakentamaan luottamusta ja vaikuttamaan yhteisen tahtotilan luomiseen. Alussa yhteistyö toiminnan pilotointiin osallistuvan perheryhmäkodin kanssa oli tiivistä, mikä edesauttoi luottamuksen syntymistä ja sopimusten muodostumista.

Kaupungin ja järjestöjen välinen yhteistyö toteutui Turvaperheessä säännöllisten ohjausryhmätapaamisten muodossa ja nuorten välittämiseksi toimintaan. Lähes puolet loppukyselyn vastaajista (42,9 %) arvioi, että toiminta on vahvistanut kaupungin ja järjestöjen välistä yhteistyötä. Ohjausryhmän yhteistyökumppanit näkivät tärkeänä, että erilaisia organisaattiorakenteita oli tuotu yhteen ja nuorten tilannetta pohdittiin monen eri näkökulman kautta. Tällä luotiin pohjaa luovalle ”out of box” ajattelulle ja yhteistyölle. Keskustelua käytiin rakentavassa hengessä nuorten etu edellä. Järjestö- ja viranomaisyhteistyö nähtiin erittäin tärkeänä. Kuntasektorin yhteistyössä Turvaperhe-hanke edisti hyvän keskusteluyhteyden rakentamista eri osapuolten välille.

”Turvaperhe ja EJY ovat olleet hyvä yhteistyökumppani. Tahtotila on ollut sama, mutta käsitykset päämääriin pääsystä eivät olleet aina samat. Keskustelu on kuitenkin ollut helppoa ja niin kauan kuin keskusteluyhteys on kuin tähän asti, niin on arvokasta, että EJY on toimijana kentällä.” (kunnan yhteistyökumppani)

Palautteen mukaan Turvaperhe on vaikuttanut aktiivisesti myös pääkaupunkiseudun vertaishankeverkostossa. Hankkeen – osana EJYn laajempaa toimintaa – nähtiin edistyneen järjestöjen välistä yhteistä kehittämistä Espoossa. Vuoropuhelua edistettiin avoimella ja läpinäkyvällä tiedotuksella ja keräämällä palautetta kumppaneilta.

”EJY ollut todella aktiivinen toimija: myönteinen asenne yhteistyöhön, järjestetty matalan kynnyksen tapahtumia, tiedotettu ihmisiä. Paljon ollut tapahtumia ja on tiedotettu avoimesti ja läpinäkyvästi, vaikka asiat eivät aina ole menneet suunnitelmien mukaan.” (ammattilainen)

Myös muutoksiin osattiin reagoida esimerkiksi vapaaehtoisten rekrytointia koskevien haasteiden edessä.

”Hanke on ollut malliesimerkki valmiudesta ja kyvystä muuttaa toimintaa tarpeen vaatiessa ja vastata kulloiseenkin tilanteeseen. Uusiutumiskyky ja kehittämisote vahvalla yhteistyöotteella on ollut todella ammattimaista.”
(järjestöyhteistyökumppani)

Toisaalta yhteistyössä nähtiin myös haasteita jatkuvan dialogin ylläpitämisessä toimintaa koordinoivan tahon, kunnan ja järjestöjen välillä. Tämä tuli esille esimerkiksi vapaaehtoissopimuksen raukeamistilanteissa ja nuoren siirtymätilanteissa.

”Tukiperhetoiminnan osalta olisin toivonut tiiviimpää yhteistyötä kunnan kanssa ja enemmän dialogia, ymmärrystä siitä millainen lainsäädännöllinen vastuu kunnalla on yksintulleista alaikäisistä.”
(ammattilainen)

5.

Kummitoiminnan jatkotarpeiden kartoitus

5.1 Tarpeet kummien näkökulmasta

Kummien haastatteluissa tuli esille seurannan tärkeys kummissuhteen käynnistymisen jälkeen. Turvaperhe-hankkeessa kummien tukitoiminnassa panostettiin alun perehdytyskoulutuksen ja infotilaisuuden lisäksi tuen tarjoamiseen koulutuksien, asiantuntijailtojen ja työnohjauksen muodossa. Kummeille lähetettiin myös ajankohtaista tietoa säännöllisin välein uutiskirjeen kautta. Näillä toimenpiteillä pyrittiin vahvistamaan kummien voimavaroja ja tietoa nuoren kohtaamisessa ja suhteen muodostumisessa. Näissä tilaisuuksissa vaihdettiin myös kuulumisia kummissuhteiden etenemisestä.

Kummien palautteiden perusteella on hyvä varmistaa järjestetyn tukitoiminnan ohella myös säännöllinen henkilökohtainen yhteydenotto koordinaattorin puolelta. Tämä helpottaa erityisesti kummissuhteessa nous-

seiden mahdollisten haasteiden käsittelyä. Vaikka kummeille järjestettäisiin säännöllisesti tukitoimintaa ja työnohjauksen tilaisuuksia, kynnys voi joissain tilanteissa olla korkea itse ottaa yhteyttä tai puhua henkilökohtaisesta tilanteestaan ryhmässä silloin kun omat voimavarat tuntuvat ehtyneen. Henkilökohtaisen kontaktin avulla voidaan vaikuttaa ajoissa kummissuhteessa heränneiden epäkohtien tai väärinymmärrysten käsittelyyn. Henkilökohtainen yhteydenotto lujittaa myös luottamussidettä koordinaattorin ja vapaaehtoisen välillä.

Palautahaastattelujen kautta heräsi myös idea kummeille suunnatusta oppaasta, johon olisi yhteen paikkaan koottuna kummeille tarkoitetut ohjeet, yhteystiedot ja tarvittavat lomakkeet esimerkiksi kulukorvauksen hakua koskien. Tällaiseen vapaaehtoisille jaettuun oppaaseen on helppo palata, kun käytännön kysymyksiä herää matkan varrella. Opas helpottaa näin ollen myös koordinaattorin työtä, kun yksittäisiä kysymyksiä ei tarvitse käydä läpi useaan otteeseen.

5.2 Tarpeet nuorten näkökulmasta

Kummeilta saadun palautteen mukaan haasteena on joissakin tilanteissa ollut nuoren ns. ”ylikohteliaisuus”. Kummit ovat kokeneet, että nuori ei rohkene esittää omia toivomuksiaan tai mielipiteitään. Seurauksena on kummien kokemaa huoli ja epävarmuuden tunne nuoren hyvinvoinnista ja siitä, vastaako kummiperhe nuoren odotuksia. Kummien näkemysten mukaan nuorta kannattaa valmistaa kummissuhteeseen ja roolien ja vastuualueiden selittämisen lisäksi rohkaista häntä ilmaisemaan omia toivomuksiaan kummiperheelle esimerkiksi yhteisestä ajanvietosta tai asioista, joista halua oppia lisää tai joissa kummiperhe voisi häntä auttaa. Myös nuoret, joilta kysyttiin, millaisia terveisiä ja ohjeita he lähettäisivät kummiperhettä toivoville nuorille, puhuivat siitä, kuinka tärkeää on uskaltaa olla oma itsensä kummin kanssa.

Turvaperheen järjestämät lisäkoulutukset oli ensisijaisesti suunnattu kummiperheille. Nuoria pyrittiin tukemaan vahvistamalla vapaaehtoisten voimavaroja ja resursseja toiminnassa. Kummissuhteen tukitoimenpiteiden osalta on kuitenkin hyvä pohtia, kannattaako lisäkoulutuksia ja muuta tukea suunnata enemmän toiminnassa mukana oleville nuorille. Tällaisia voivat olla esimerkiksi CV-työpaja, johon nuori ja kummi yhdessä osallistuvat, tai infotilaisuus, jossa annetaan tietoa asunnoista omilleen muuttaville nuorille.

Turvaperheen kummien kokemuksen mukaan monelle nuorelle on haastavaa oman ikäisten ja erityisesti suomalaisten kavereiden saaminen, oman yhteisön löytäminen ja kiinnittyminen laajempaan vertaisverkostoon. Jotkut

kummit toivoivat enemmän yhteistä, ryhmäytävää matalan kynnyksen toimintaa nuorten ja kummiperheiden välille. Myös hankkeen yhteistyökumppaneina toimineet ammattilaiset korostivat identiteetin kokonaisvaltaisen tukemisen tärkeyttä ja oman viiteryhmän löytymistä, jotta nuori löytäisi oman paikkansa yhteiskunnassa.

5.3 Tarpeet yhteistyökumppaneiden näkökulmasta

Yhteistyötahot korostivat viestinnän tärkeyttä ja yhteydenpitoa toiminnan osapuoliin hankkeen muutostilanteissa, esimerkiksi henkilöstövaihdoksissa. Viestintä ja vuorovaikutus ovat myös olennaisia kummissopimuksen päättämävaiheessa. Kun kummissopimus loppuu ja suhteen osapuolet haluavat jatkaa kummissuhdetta, on hyvä koota eri toimijat ja varmistaa, että kaikille on selvää, mihin tahoon esimerkiksi perhe voi ottaa yhteyttä jatkossa, jos haasteita kummissuhteessa tai nuoren elämäntilanteessa ilmaantuu.

Yhteistyökumppaneiden haastatteluista heräsi ajatus monikulttuuristen yhteisöjen tarjoaman vertaistuen hyödyntämisestä laajemmin kummitoiminnassa esimerkiksi yhdistämällä nuoria monikulttuurisuusyhdistysten kautta maahanmuuttajataustaisiin perheisiin. Monikulttuurisilla perheillä on arvokasta omakohtaista kokemusta suomalaisen yhteiskuntaan asettautumisesta ja erilaisista resursseista, joita ne ovat hyödyntäneet kotoutumispolullaan. Toisaalta ne aikuistuneet nuoret, joilla on takanaan omakohtainen kokemus kummissuhteesta, voisivat myös toimia kummihenkilöinä yksin maahan tulleille nuorille.

Lopuksi

Tässä julkaisussa on kuvattu EJYn Turvaperhe-hankkeen toimintamalli, jossa tuettiin Espooseen saapuneita yksin maahan tulleita nuoria vapaaehtoisen kummiperhetoiminnan kautta. Julkaisussa on käsitelty toiminnan koordinoinnin eri vaiheet ja niiden keskeiset toimenpiteet. Lisäksi on esitelty toiminnan tärkeimmät vaikutukset nuorten hyvinvointiin ja kotoutumisen edistämiseen vapaaehtoisten, yhteistyökumppaneiden ja nuorten itsensä näkökulmasta. Toivomme, että tämä julkaisu tavoittaisi sekä nuorten parissa toimivat ammattilaiset ja järjestökentän ihmiset että tavalliset kansalaiset ja perheet. Toivomme, että kotoutumisen toimijat eri tahoilla innostuisivat ottamaan mallin käyttöönsä ja soveltamaan sitä omaan toimintaympäristöönsä.

Kummitoiminnan tavoitteina on ollut vähentää nuorten kokemaa yksinäisyyttä ja turvattomuutta, auttaa heitä löytämään kiinnittymisen kohde suomalaisesta yhteiskunnasta ja tukea heidän kotoutumistaan vahvistamalla nuorten voimavaroja ja edellytyksiä huolehtia itsestään. Kummitoiminnan tulokset osoittavat, kuinka vaikuttavaa kotoutumistyötä tehdään viranomaispalvelujen lisäksi vapaaehtoisuuteen perustuvassa ihmisten arjen kohtaamisessa. Vapaaehtoiset kummit ovat olleet nuorten arjessa rinnalla kulkijoita lievittämässä nuorten yksinäisyyttä ja luomassa pysyvyyttä ja perusturvallisuutta nuorten elämään. He ovat tarjonneet nuorille kokemuksia turvallisesta ja tavallisesta perhearjesta ja avanneet ovia suomalaiseen yhteiskuntaan.

Vapaaehtoiset ovat sitoutuneet ja panostaneet kummissuhteiden rakentumiseen, ja heidän tuellaan on ollut merkittävä vaikutus nuorten hyvinvointiin ja tunteeseen omasta arvosta yhteisön jäsenenä.

Haluamme kiittää lämpimästi kaikkia Turvaperheen toiminnassa mukana olleita kummeja. Kiitos välittämisestänne, rohkeustanne ja sitoutumisestanne. Jokainen kummissuhde on muodostunut omanlaisekseen, ja jokainen kohtaaminen on rakentanut toivoa ja luottamusta nuoren elämänpolulla. Erityinen kiitos myös Turvaperheen nuorille. Olette avoimin mielin ja luottamusta osoittaen ottaneet kummiperheet osaksi omaa elämänne.

Toivomme nuorille ja kummeille antoisaa matkan jatkoa yhdessä!

Lähteet

Björklund, K. 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland. Challenges and good practices in a Nordic context. Turku: Institute of Migration.

Castaneda, A. E.; Mäki-Opas, J., Kivi, N., Lähteenmäki, M., Miettinen, T., Nieminen, S., Santalahti, P. & PALOMA-asiantuntijaryhmä. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa: PALOMA-käsikirja. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Mikkonen, A. 2011. Miten tukea Suomeen ilman huoltajaa tulleita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria? Teoksessa Alanko S., Marttinen I. & H. Mustonen (toim.): Lapsen etu ensin. Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa, 78–93. Helsinki: Yhteiset Lapsemme ry.

Liitteet

Liite 1: Yhteistoimintasopimus

Liite 2: Perheen taustatietolomake

Liite 3: Nuorten kyselylomake

TURVAPERHE
EJK

Yhteistoimintasopimus

Sitoudumme toimimaan yhteistyössä tuettavan nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi omien roolimme puitteissa. Vapaaehtoinen ei korvaa ammattilaisen työtä. Riippumatta vapaaehtoisen ammattitaustasta, tässä roolissa hän on vapaaehtoinen.

Toimintaan sitoudutaan vuodeksi kerrallaan. Sopimus voidaan purkaa osapuolten pyynnöstä. Olen lukenut ja hyväksynyt toiminnan ehdot.

Kumminuoren nimi: _____

Vapaaehtoisen perheen edustaja:

Allekirjoitus

Nimenselvennys ja päivämäärä

Sähköpostiosoite:

Puhelin:

Osoite:

Asumisyksikön edustaja:

Allekirjoitus

Nimenselvennys ja päivämäärä

Sähköpostiosoite:

Puhelin:

Osoite:

Turvaperhe-toiminnan edustaja:

Allekirjoitus

Nimenselvennys ja päivämäärä

Sähköpostiosoite:

Puhelin:

Vapaaehtoisen rooli ja vastuut

- vaitiolovelvollisuus (salassapito, somekäytännöt)
- hyvinvoinnista välitön ilmoittaminen yksikköön / huolenpito
- annettujen ohjeiden ja pelisääntöjen noudattaminen
- kuulumisten vaihtaminen yksikön ohjaajan kanssa
- toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen
- Vapaaehtoinen sopii tapaamisista ja niiden sisällöistä sekä nuoren että yksikön työntekijöiden kanssa etukäteen
- muutoksista suunnitelmaan ilmoitetaan välittömästi osastolle
- oma arviointi tapaamisten sopivasta tiheydestä
- alkoholin käyttöä ja tupakointia on vältettävä nuoren seurassa
- tuemme nuorta läsnäololla eikä materiaalilla
- perheen aikuiset saavat luoda turvallisen ilmapiirin, joka edesauttaa avointa keskustelua, mutta eivät kuitenkaan utele nuoren taustoista ja asioista. Jos keskustelusta nousee huolen aiheita, niin niistä pitää välittömästi ilmoittaa asumisyksikölle.

Yksikön työntekijän rooli ja vastuut

- perehdytys asuinyksikön toimintatapoihin
- tapaamistilan sopivuuden arviointi
- sovittujen tapaamisten ja käytännön tietojen vastaanottaminen vapaaehtoiselta ja niiden jakaminen yksikössä
- asumisyksikön työntekijä hyväksyy tapaamisten sijainnit ja suunnitelmat toiminnasta nousseiden huolten kertominen Turvaperheen edustajalle
- nuoren kasvatus
- vapaaehtoisen vastaanottaminen ja kuulumisten vaihtaminen

- huolehtiminen tapaamisten valmisteluista tarvittaessa (lupa-asiat, edustaja, sos.työntekijä jne.)
- arviointi tapaamisten sopivasta tiheydestä
- nuoren taloudellinen huolenpitovastuu
- vastuu viranomaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä (esim. lääkärit, Kela, opettajat, sosiaalityöntekijät, edustaja, jne.)

Turvaperhe-toiminnan työntekijän rooli ja vastuut

- rikosrekisteri, haastattelu
- tapaamistilan sopivuuden arvioinnin koordinointi yhteistyössä yksikön edustajan kanssa
- roolien selkeyttäminen osapuolille
- arviointi ja palautekeskustelu vuoden kuluttua toiminnan aloittamisesta tai tarvittaessa
- tuen, työnohjauksen ja lisävalmennuksien tarjoaminen ja järjestäminen
- kuullaan vapaaehtoisten toiveita ja ehdotuksia
- puuttuminen mahdollisiin epäkohtiin tai ristiriitatilanteisiin

Toiminnan voi keskeyttää, jos esimerkiksi:

- Vapaaehtoinen toimii lasten oikeuksia koskevien lakien vastaisesti tai laiminlyö toistuvasti annettujen ohjeiden noudattamista.
- Nuoren vointi heikkenee tai hän käyttäytyy väkivaltaisesti perheenjäseniä kohtaan.
- Yksikön edustaja havaitsee haittoja toiminnasta nuoren hyvinvointiin tai käyttäytyy epäasiallisesti vapaaehtoisia kohtaan.
- Turvaperheen edustaja havaitsee, etteivät toiminnan edellytykset enää täyty.

TURVAPERHE
EJY

ESPOON
JÄRJESTÖJEN YHTEISÖ

Perheen taustatietolomake

pvm: _____

Perheeseen kuuluu:

Syntymävuodet:

Puhelinnumerot:

Osoite, kaupunginosa:

Sähköposti:

Koulutus / ammatti:

Kielitaito:

Mistä sait tiedon Turvaperhe-toiminnasta?

Perheen saa lisätä Turvaperhe-toiminnan vapaaehtoisten rekisteriin

Kyllä

Haluan, että minut lisätään Turvaperhe-toiminnan postituslistalle

Kyllä

Kerro perheestäsi vapaamuotoisesti (keitä perheeseen kuuluu, lemmikit):

Miksi Turvaperhe-toiminta on mielekäs tehtävä?

Mitkä ovat odotukset tälle toiminnalle?

Onko aikaisempaa kokemusta vapaaehtoistoiminnasta? Jos on, niin mistä?

Onko aikaisempaa kokemusta nuorten kanssa toimimisesta?

Mistä aiheista olisi hyvä saada lisää tietoa?

Kulttuuri,
historia

Mielensterveys-
ongelmat

Selkokieli

Vapaaehtoisen
rooli

Kohtaaminen

Muu, mikä

Missä asiassa voit / voitte auttaa eniten?

Onko erityisiä taitoja tai harrastuksia (urheilu, ruuanlaitto, käsityöt, ryhmänohjaus), joita voi hyödyntää Turvaperhe-toiminnassa?

Onko allergioita tai jotain muuta terveyteen liittyvää, mistä meidän olisi hyvä tietää?

Onko sinulla / teillä tulossa suuria muutoksia elämäntilanteeseen, jotka vaikuttaisivat voimavaroihin ja ajankäyttöön?

Millaisina aikoina sinulla / teillä olisi pääsääntöisesti aikaa nuoren tapaamisille? Muuta ajankäyttöön liittyvää?

Onko sinulla / teillä jotain muuta, mitä meidän olisi hyvä tietää?

Yhteiset pelisäännöt:

1. Vaitiolovelvollisuus ja henkilöllisyyden suojaaminen sekä somekäytännöt
2. Tuemme kotoutumista läsnäololla, emme materiaalilla. Jos nuorelle halutaan ostaa jotain, esim. syntymäpäivä- tai joululahja, sovitaan siitä nuoren ohjaajan kanssa.
3. Tapaamiset sovitaan aina yhdessä nuoren sekä asumisyksikön työntekijän kanssa.
4. Vapaaehtoisella on oma rooli, pysymme rooleissamme.

TURVAPERHE
EJY

ESPOON
JÄRJESTÖJEN YHTEISÖ

Nuorten kyselylomake

pvm: _____

Nimi: _____

Syntymäaika: _____ Puhelinnumero: _____

Sähköposti: _____ Facebook-nimi: _____

Yksikön puhelinnumero: _____

Vastaava ohjaaja: _____ Puhelinnumero: _____

Asumisyksikön nimi ja osoite: _____

Ohjaajan sähköposti: _____

Mistä sait tiedon Turveperhe-toiminnasta? _____

Mikä on paras tapa tavoittaa sinut (esim. tekstari, soitto, sähköposti)? _____

Mihin laitan sinulle meidän uutiskirjeen? (Facebook tai sähköposti)? _____

Kerro itsestäsi vapaamuotoisesti:

Minkälaisista asioista olet kiinnostunut? (esim. harrastukset / musiikki jne.)

Mitä tykkäisit tehdä Kummiperheen kanssa?

Minkälaisen Kummiperheen haluaisit?

Käytätkö sosiaalista mediaa? Minkälaista?

Onko sinulla allergioita tai onko muuta terveytesi liittyvää, mistä meidän olisi hyvä tietää (emme kirjaa diagnooseja mihinkään rekisteriin, eikä niitä kerrota eteenpäin)?*

*Yksikkö vastaa vapaaehtoisen perehdytyksestä mahdollisten sairauksien tai allergioiden osalta.

Mitä mieltä olet lemmikeistä, esim. koirat, kissat, jysijät?

Millaisina aikoina sinulla olisi pääsääntöisesti aikaa kummiperhetapaamisille? Kuinka pitkään välimatkaan olet valmis? Muuta ajankäyttöön liittyvää?

Oletko itse kiinnostunut vapaaehtoistoiminnasta?

Onko sinulla jotain muuta mitä haluaisit kertoa, tai mitään mitä sinun mielestä kummiperheen olisi hyvä tietää etukäteen?

Tämä julkaisu kuvaa EJY ry:n Turvaperhe-hankkeessa (2017–2020) kehitettyä, ammatillisesti ohjatun kummiperhetoiminnan mallia.

Turvaperheen kohderyhmänä olivat yksin maahan tulleet turvapaikanhakijalapset ja -nuoret. Turvaperheen toimintamalli kehitettiin Espoon maahanmuuttajapalveluiden alaisuudessa toimivien alaikäisyksiköiden kanssa. Toiminnassa rekrytoitiin vapaaehtoisia kummeja yksintulleille nuorille, joista suurin osa oli tullut vuoden 2015 pakolaistilanteen yhteydessä. Kummit valmennettiin toimintaan, ja heille tarjottiin tukea kummissuhteen ylläpitämisessä.

Julkaisussa esitellään Turvaperhe-hankkeen kokemuksiin pohjautuen ammatillisesti ohjatun kummitoiminnan malli vaiheittain. Sisällössä kuvataan koordinoivan tahon näkökulmasta kummitoiminnan suunnittelun, käynnistämisen ja ylläpidon toimenpiteet. Lisäksi tarkastellaan hankkeen toiminnan vaikutuksia nuorten, kummien ja yhteistyökumppaneiden näkökulmasta.

Julkaisu on tarkoitettu nuorten tukiperhetoiminnasta kiinnostuneille julkisen tahon ja järjestösektorin toimijoille. Julkaisun kohderyhmänä ovat myös yksintulleiden nuorten ja laajemmin kotoutumistyön parissa toimivat tahot. Pyrkimyksenä on tarjota hankkeen kokemuksiin pohjautuvaa käytännön tietoa, jota kummitoimintaa suunnitteleva taho voi soveltaa omaan toimintaympäristöönsä. Lisäksi kerrotaan kummitoiminnan hyödyistä ja haasteista.

Yksin maahan tulleet turvapaikanhakijanuoret ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Kummitoiminta voi täydentää heidän parissaan toimivien ammattilaisten työtä, sillä toiminnassa tarjotaan nuorille pysyviä ja luotettavia aikuiskontakteja asumisyksiköiden ulkopuolella. Kummitoiminnan avulla voidaan vähentää nuorten kokemaa yksinäisyyttä ja koti-ikävää. Nuoret pääsevät osaksi perheyhteisöä ja voivat tuntea kuuluvuuden tunnetta. Kummitoiminta on vaikuttava kotoutumisen tukimuoto ja merkityksellistä myös vapaaehtoisille kummiperheille.

EJY ry on sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan järjestöjen yhteistoimintaelin, joka edistää kuntalaisten hyvinvointia. Tunnistamme yhteiskunnan puutteet ja toimimme niiden korjaamiseksi. Yhdistämme kansalaiset ja yhteisöt toimimaan paremman arjen puolesta – tekemään rohkeita tekoja, jotka muuttavat ihmisten elämää pysyvästi.